

erdélyi riport

H E T I H Í R M A G A Z I N
XIV. ÉVF. 7. (558.) SZÁM – 2015. FEBRUÁR 20.

Nyugtalottóval dícsérd
a napot! | AKTUÁLIS

Kevesebb én, egyre
több mi | RIPORT

Második sebesség? Vagy
második Unió? | HÁTTÉR

Dürrenmatt-premier Kolozsváron

Az öreg hölgy visszatér

Kolozsvári Állami Magyar Színház

Február 20-án, pénteken 20 órakor
stúdióelőadás a nagyszínpadon
Roger Vitrac

Viktor, avagy a gyermekuralom
Rendező: Silviu Purcărete
14+

Február 23-án, hétfőn 19 órakor
stúdióelőadás a nagyszínpadon
A.P. Csehov

Ványa bácsi
Rendező: Andrei Șerban

Február 25-én, szerdán 20 órakor
stúdióelőadás a nagyszínpadon
Georg Büchner

Leonce és Léna
Rendező: Tompa Gábor

www.biletmaster.ro

tartalom

4–6 A hét hírei

Szűcs László: Hírek a harci zajban

AKTUÁLIS

7–9 Cseke Péter Tamás:
Nyugtaltóval dicsérd
a napot!

RIPORT

10–12 Tasnádi-Sáhy Péter:
Kevesebb én, egyre több mi

HISTÓRIA

13–15 Szilágyi Aladár:
Bánjunk óvatosan
a középkori állam
fogalmával – Dr. Font Márta
egyetemi tanár

TÁRSADALOM

16–17 Kustán Magyar
Attila: Nyugaton (és délen)
a helyzetünk változatlan

HÁTTÉR

18–19 Ady András: Második
sebesség? Vagy második
Unió? – válságkezel az új
görög kormány

RIPORT

20–21 Borsi Balázs: Anyák
helyett anyák – a nagyváradi
Amia Gyermeklélek
Egyesület

INTERJÚ

22–23 Sike Lajos: Szatmári
tanácsok a vietnámi civil
világnak – Őri-Pákai
Franciska, a Szatmár Megyei
Ifjúsági Tanács elnöke

THALIA

24–25 Simon Judit:
Az öreg hölgy visszatér
– Dürrenmatt-premier
Kolozsváron

TÉKA

26 Parászka Boróka: Flash-
regény – Havasréti József:
Úrérzékeny lelkek című
kötetéről

CÍMLAPFOTÓ: BIRÓ ISTVÁN
(KOLOZSVÁRI ÁLLAMI MAGYAR
SZÍNHÁZ)

ERDÉLYI RIPORT –
KÖZÉLETI ÉS KULTURÁLIS HETILAP
XIV. ÉVF. 7. (558.) SZÁM

FŐSZERKESZTŐ: SZÜCS LÁSZLÓ

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: MARKÓ BÉLA
(ELNÖK), TIBORI SZABÓ ZOLTÁN,
GÁLFALVI ZSOLT, VISKY ANDRÁS,
JAKOBOVITS MIKLÓS (1936-2012)

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ: STANIK ISTVÁN

KINDE ANNAMÁRIA (1956-2014)

MUNKATÁRSAK: CSEKE PÉTER TAMÁS,
KUSTÁN MAGYARI ATTILA,
PARÁSZKA BORÓKA, SIMON JUDIT,
SZILÁGYI ALADÁR, TASNÁDI-SÁHY PÉTER,
BORSI BALÁZS

MŰSZAKI SZERKESZTŐK:

BÁLINT ALÍZ, BENKŐ J. ZOLTÁN

SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR: FODOR JUDIT

ÁLLANDÓ SZERZŐK: GÁL MÁRIA,
KŐRÖSSI P. JÓZSEF, SIKE LAJOS, SZÉKEDI
FERENC, SZÉKELY ERVIN, ZSEHRÁNSZKY
ISTVÁN, VARGA MELINDA, TAMÁS PÁL
DESIGN: MIHÁLY LÁSZLÓ

A KÓS KÁROLY AKADÉMIA ALAPÍTVÁNY
MEGBÍZÁSÁBÓL KIADJA

A RIPORT KIADÓ KFT., NAGYVÁRAD.

FELELŐS KIADÓ: SIMON JUDIT

ÜGYVEZETŐ IGAZGATÓ: BÉRES ATTILA

ADMINISZTRÁCIÓ: POZMAN ERIKA,
DUNSOARA BRIGITTA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:

410161 NAGYVÁRAD (ORADEA),

MAGNOLIEI U. 29.

TELEFON/FAX: +40/259/419-924

E-MAIL: RIPORTKIADO@GMAIL.COM

ELŐFIZETÉSI DÍJSZABÁSAINK: 3 HÓNAPRA
30 LEJ, 6 HÓNAPRA 50 LEJ, EGY ÉVRE 90 LEJ.

MAGYARORSZÁGI ELŐFIZETÉSI DÍJAK:
3 HÓNAPRA 5.000 FORINT, 6 HÓNAPRA
8.500 FORINT, EGY ÉVRE 15.000 FORINT.

BANKSZÁMLASZÁM:

RON: BANCA TRANSILVANIA ORADEA

RO57 BTRL 0050 1202 5360 21XX;

HUF: BANCA TRANSILVANIA ORADEA

RO30 BTRL 0051 2202 5360 21XX –

SWIFT: BTRLRO22.

KÉSZÜLT A NAGYVÁRADI

EUROPRINT NYOMDÁBAN.

FELELŐS VEZETŐ: DERZSI ÁKOS

ISSN 1583-3402

röviden

■ **Moldovában elvesztette a bizalmi szavazást a parlamentben az Európa-barát Iurie Leanca vezetete kisebbségi kormány, így folytatódik a kormányválság.** A 101 tagú törvényhozásban 42 szavazatot kapott a liberális demokrata és demokrata párti képviselőktől, azaz kilenccel kevesebbet, mint ami a többséghez kell. A kormány nem tudott támogatókat szerezni a kommunisták és a szocialisták soraiból, sem pedig a liberálisoktól, akik korábban a koalíció tagjai voltak. Az alkotmány értelmében 45 napon belül egy új kormánynak ismét bizalmat kell kérnie a parlamenttől. Ha azt is leszavazzák, ki kell írni a választásokat.

■ **További 4800 magánszemélyre terjeszti ki vagyonosodási vizsgálatait a román adóhatóság.** Eugen Serban, a vagyonok ellenőrzésével foglalkozó, újonnan alapított főosztály vezetője elmondta, eddig négyszáz személyt választottak ki a vizsgálatra, összesített vagyonuk meghaladja a 20 millió eurót. Tényleges ellenőrzési eljárás 11 esetben indult, amikor azt tapasztalták, hogy az ellenőrzésbe bevontak kiadásai jelentősen meghaladták a bevallott bevételeik értékét. Olyanokat is vizsgálnak, akiknek hivatalosan semmilyen jövedelmük nincs.

■ **Kilépett Varujan Vosganian a Nemzeti Liberális Pártból.** A volt gazdasági miniszter szerint lemondása válasza a párt vezetőségének kérésére, akik szerint az ő jelenléte árt a PNL megítélésének, miután a felsőház nem járult hozzá a volt miniszter elleni bűnvádi eljárás beindításához egy korrupciós ügyben. A szenátus döntését Iohannis államfő és Ponta kormányfő is bírálta.

Bajban a sajtószabadság

A Riporterek Határok Nélkül (RSF) nemzetközi újságíró jogvédő szervezet által készített idei Globális Sajtószabadság Index mérései szerint tavaly Románia a 180 vizsgált ország közül 52. helyen volt, hét helyezéssel lennebb, mint 2013-ban. A 24,9-es pontszámmal épp a kielégítő helyzetű országok közé került, hiszen 25 pont fölött már az észlelhetően problémás országok szerepelnek.

Magyarország még kevésbé lehet büszke. A 27,44 pontszámmal az említett rosszabb sorsú országok közt szerepel, a 65. helyen. A listát bemutató közlemény emlékeztetett arra, hogy a 2010-es kormányváltás óta Magyarország 42 helyet csúszott vissza. A Fidesz a jelentés szerint „továbbra is nyomást gyakorol azokra a médiumokra, amelyek nem állnak a hatalom politikai ellenőrzése alatt”.

A sajtószabadság helyzete jelentősen romlott világszerte 2014-ben, ami elsősorban a terrrorszervezetek tevékenységének a következménye. „Különböző tényezők miatt általános hanyatlás történt az információs háborúk megjelenésével, amelyekben a nem állami csoportok a tájékoztatás zsarnokaiként viselkednek” –

mondta Christophe Deloire, az RSF főtitkára az Iszlám Állam dzsihadista szervezetre és a Boko Haram nigériai terror-szervezetre utalva.

A legrosszabb helyzetben a kelet-afrikai Eritrea, Észak-Korea és Türkmenisztán van.

IMF: áprilisban folytatják

Románia nem állapodott meg nemzetközi hitelezőivel két feltételről, így a bukaresti kormány nem írja alá azt a szándéklevelet, amely a következő hitelrészlet jóváhagyásához szükséges. A kormány múlt hét elején fejezte be a tárgyalásokat a Nemzetközi Valutaalap (IMF), az Európai Bizottság (EB) és a Világbank megbízottjaiból álló küldöttséggel az IMF irányítása alatt kötött elővigyázatossági hitelszerződés feltételeinek áttekintéséről.

Ponta kormányfő bejelentette, a szénbányászatban tervezett szerkezetátalakítások, valamint a lakossági gázár növekedési üteme esetében támadtak nézeteltérések, de a hitelszerződés érvényben marad, a felek áprilisban folytatják a tárgyalásokat. Ponta hangsúlyozta, valamennyi egyéb feltételt Románia teljesített.

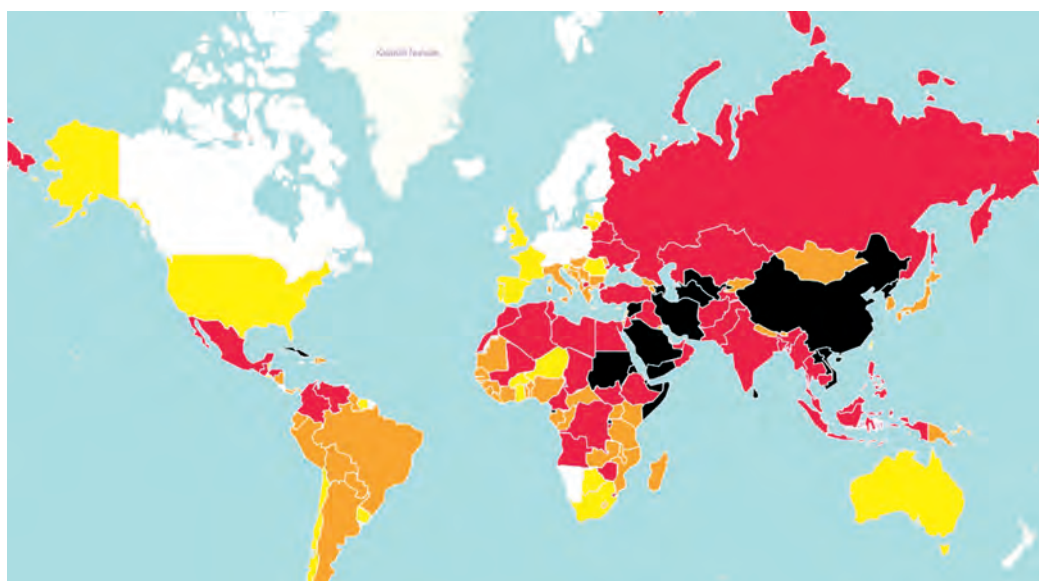
Az IMF olyan drasztikus szerkezeti átalakításokat ja-

vasolt a szénkitermelő iparban, ami hosszú távon a CN Hunedoara és a CN Oltenia állami vállalatok megszűnéséhez vezetne, és ezzel az országban eltűnne az iparág, amely sok embernek biztosít megélhetést. Ponta kijelentette, hogy Bukarest számára energiabiztonsága szempontjából létfontosságú a szénbányászat.

Romániában jelenleg csak a lakossági fogyasztók és a távhő központok által használt gáz ára szabályozott, az ipari fogyasztók esetében már liberalizálták a díjakat. Az IMF azt akarja, hogy a szabályozott ár áprilistól 16 százalékkal emelkedjen, megawattónként 53,3 lejről 62 lejre emelkedjen. Ponta szerint ez drasztikus drágítás lenne, amit a lakosság nem tud elviselni.

A felek abban állapodtak meg, hogy áprilisban, amikor az IMF-küldöttség ismét vizsátatér, a román kormány saját elképzelést mutat be, és olyan fenntartható tervet dolgoz ki, amely a szociális szempontokat is figyelembe veszi.

Románia 2013-ban kötött az IMF szervezésében 4 milliárd euró értékű, elővigyázatossági típusú hitelmegállapodást. Az országnak 2009 óta ez a harmadik hitelszerződése, a két utolsóból viszont nem használt el részleteket, mert nem volt szüksége erre.

vezércikk

SZÜCS LÁSZLÓ

Híreink a harci zajban

A hhoz könnyű hozzászokni, ha a világ távoli, idegen vidékein ropognak a fegyverek, egy-egy elhúzódó konfliktus számunkra érthetetlen fejleményeinek hírei gyakran elmaradoznak a címlapokról. Ki érti már, miért és kicsodák küszködnek a hatalomért Jemenben, hogyan állnak éppen a szíriai frontok, merre, miért öldökölnek éppen Afrikában a Boko Haram terrrorszervezet emberei.

Mennyire másképpen hangzik, ha egy szomszédos országban szólnak a fegyverek, s a kegyetlenség nem csekélyebb annál, ahogy a ki tudja hol világában bánnak egymással. Mennyire más megélni azt, ha csak minimális mértékben is, de reális a fenyegetettségünk. Különben nem vennék készpénznek sokan, még az erdélyi magyarok közül is (tanú erre a sok Facebook-megosztás, bejegyzés), hogy az orosz-ukrán majdnem háború miatt hamarosan megkezdődik Romániában a húsz és negyven év közötti tartalékosok besorozása. Képzelem, milyen ütőképes sereg lenne ez. Ugyan életszerűvé teszik az információt (?) a Kárpátaljáról érkező hasonló beszámolók, de kellett a gyors terjedéséhez az is, hogy a talán leggagyibb román hírtelevízió kreált értesülését kritikátlanul és lelkesen átvegyék magyarul is a hírközlés szakszerűségével hadilábon álló lapársaink. És ahol egy hír ellenőrizetlen, ott a többitől sem remélhetünk sokat. A cáfolat pedig soha nem volt egy hálás műfaj, nem ritkán inkább a gyanút erősíti, a meggyőződést, hogy mégis lehet valami a dolog mögött.

Bevallom, hasonlóan feleslegesnek és felelőtlennek gondolom a román államfő kissé harcias, a fenyegetett haza megvédéséről szónokló, az oroszok irányában kissé nevetségesen ható, őket óvva intő, fenyegető szavait. Talán hasznosabb lenne a zaklatott közvéleményt higgadt hangon megnyugtatnia. Még akkor is, ha a helyzet valóban fenyegető, akkor is, ha nem sejtethetjük, mit tartogatnak még Európa számára Putyin örökös elnök szeszélyei és hatalmi játszmái. De mintha nem ilyen lenne Iohannis habitusa, nyilatkozataiban mintha az a kissé hisztérikus gesztus köszönné vissza, ahogy párizsi látogatásakor a kabátját hajította az elnöki autótetejére, amiért rutintalan kísérői elfelejtették kivenni a kezéből, amíg beszáll a kocsiba.

Már léptékű kérdés a sajtó felelőssége, ilyen helyzetekben még szemléletesebben érzékelhető, hol születnek mondatok minden előzetes gondolkodás nélkül, hol az egyedüli cél a puszta lájkgyűjtés, a bevált módszer pedig a copy, paste, esetleg fordítás. E napokban több felmérés is azt mutatta, hogy világszerte bajok vannak a sajtó szabadságával. A külső okok, politikai, gazdasági tényezők mellett részben gyakran maga a média is felelős saját helyzete, megítélése romlásáért. És ehhez még csak az sem kell, hogy a testvérm nemzetek háborúgassanak a szomszédunkban. Az csak hab a hitelét vesztő média tortáján.

Huszár István Váradi alpolgármestere

Nagyváradi helyi tanácsa 19 igen és egy érvénytelen szavazattal a város alpolgármesterévé választotta Huszár István RMDSZ-es tanácsost (fotó).

A magyar előljáró a szociáldemokrata Ovidiu Mureșan eddigi alpolgármestert váltja a tisztségben. A helycserét az RMDSZ és a Nemzeti Liberális Párt közötti helyi egyezség tette lehetővé, melyet lapzártánk után várhatóan a megyei önkormányzatra is kiterjesztene, ami várhatóan Ioan Mang megyei alelnök menesztését eredményezheti.

Az RMDSZ a 2012-es önkormányzati választások nyomán veszítette el az alpolgármesteri tisztséget. Akkor a Szociál-Liberális Szövetségnek (USL) kétharmados többsége volt a 27 fős képviselőtestületben, a két alpolgármesteri székbe pedig egy liberális, illetve egy szociáldemokrata tanácsos került. Polgármester a liberális Ilie Bolojan lett.

Az USL felbomlása után megváltoztak a politikai erőviszonyok. A Nemzeti Liberális Párt szakított a PSD-vel, és tárgyalásokat kezdeményezett az RMDSZ-szel egy új politikai többség kialakításáról.

A szavazás előtt a PSD héttagú frakciójának tagjai közölték: a Mureșan leváltásáról,

illetve az új alpolgármester ki nevezéséről szóló határozatok szavazásán, nem vesznek részt, majd kivonultak a tereméből.

„Nagyváradi politikai stabilitásra van szüksége” – jelentette ki a szavazás eredményhirdetése után Bolojan polgármester, aki megköszönte Ovidiu Mureșan eddigi tevékenységét.

Markó Attila Budapesten

A Mikó-ügyben három év felfüggesztett börtönbüntetésre ítélt Markó Attila Orbán Viktor védelmét élvezi, mondta a Digi 24-nek a képviselő ügyvédje, Eugen Iordăchescu.

Markó Attila esetében a parlament múlt év végén hagyta jóvá a DNA letartóztatási kérelmét. A képviselő ellen a Bica-ügyben is nyomoz a vádhatóság, hivatali visszaélés gyanúja miatt.

Az ügyvéd elmondása szerint Markó Budapesten tartózkodik és Orbán Viktor miniszterelnök védelmét élvezi. A magyar állam értékelése szerint a román állam megszegte a méltányos perhez és a magántulajdonhoz való jogot, ezért úgy döntött, Markó Magyarországi területén maradhat.

A román külügyminisztérium helytelennek tartja, hogy a magyar kormány

röviden

■ **Hivatali visszaélés gyanújával** őrizetbe vette a korrupcióellenes ügyészség (DNA) Románia legnagyobb fegyverexportőre, a Romarm állami vállalat vezérigazgatóját, illetve további két cégvezetőt. Dan Tache a DNA szerint 770 ezer lejes kárt okozott a költségvetésnek, mert a társaság vezérigazgatójaként versenytárgyalás nélkül kötött szerződéseket több céggel, ráadásul a vállalkozások a szerződésben foglaltakat sem tartották be.

■ **Jogerősen két év letöltendő szabadságvesztésre ítélte** Miron Mitrea volt szállításiügyi minisztert a legfelsőbb bíróság. A vádak szerint a szociáldemokrata politikus csúszópénzből újjátta fel anyja házáat. Ugyanebben az ügyben megvesztegetésért öt év börtönre ítélték Irina Jianut, az állami építkezési felügyelőség volt vezetőjét is. Jianu cégei közel egymillió lej értékben végeztek javítási munkákat a miniszter anyjának ingatlanán. Mitrea az összegnek csak egy részét fizette ki, a különbség fejében kezeskedett arról, hogy a felügyelőség vezetője megőrizheti az állását. A politikustól 169 ezer lejt is elkoboztak.

■ **Cáfolta a védelmi minisztérium** a sajtóhíreket, miszerint a tartalékosok és a hadköteles fiatalok mozgósítására készülnek. A tárca emlékeztetett arra, hogy a mozgósítás csak hadiállapot bevezetésekor lehetséges. Korábban a Romania TV újdonságként tárlt egy tavalyi hírt, amelyet a magyar sajtó egy része is átvett. Ez arról szólt, hogy a Hivatalos Közlönyben 2014. április 28-án megjelent annak az orvosi igazolásnak az új típusnyomtatványa, amelylyel mozgósításkor jelentkezniük kell a hadköteleseknek a sorozóközpontoknál.

▷ egyik tagja egy romániai bíróság jogerős ítéletéről mondott véleményt. A külügy Semjén Zsolt közleményére utal, amelyben a nemzetpolitikáért felelős magyar miniszterelnök-helyettes megdöbbenőnek nevezte a sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Kollégium ügyében kiszabott felfüggesztett börtönbüntetéseket és elfogadhatatlannak az egyházi intézmény újraállamosítását.

Robert Cazanciuc igazságügyi miniszter kijelentette: nem célszerű alkudozni arról, amit a törvények kötelező módon előírnak. A miniszter újságírói kérdésre válaszolva kijelentette: nem tudja, hol van az RMDSZ parlamenti képviselője, és csak akkor lehet tárgyalni a kiadatásáról, ha az álláspontok szigorúan a törvényen alapszanak. Hozzátette: bármely európai állam köteles az európai szabványok szerint eljárni, amennyiben egy másik tagállam részéről kérelem fogalmazódik meg.

A Budapesten tartózkodó Markó Attila a maszol.ro-nak azt mondta: Magyarország nem személy vagy személyek mellett áll ki, hanem egy ügy mellett. Nem én állok Orbán Viktor védelme alatt, hanem Magyarország áll ki a Mikó ügye mellett. Ezt ugyan ki is fejtette az ügyvéd, de kissé szerencsétlenül, ezért kiforgatták a szavait – fogalmazott a portálnak a politikus.

Letartóztatták Udreát

A legfelsőbb bíróság elrendelte a korrupció miatt őrizetbe vett Elena Udrea parlamenti képviselő, volt miniszter harminc napos előzetes letartóztatását.

A politikus őrizetbe vétele, majd előzetes letartóztatása azt követően vált lehetővé, hogy a parlament jóváhagyta az ügyészek valamennyi kérését, ame-

lyek az ellene zajló vizsgálatok lefolytatására vonatkoztak.

Másnap az ügyészek csaknem tízórás kihallgatáson faggatták a volt minisztert, majd késő este elrendelték őrizetbe vételét. Másnap a bíróság úgy döntött, megalapozott az előzetes letartóztatása. A politikust három rendbeli befolyással való üzérkedéssel és pénzmozgással gyanúsítják.

Udrea ellen összesen három ügyben folyik vizsgálat, így a Microsoft néven emlegetett számítástechnikai közbeszerzési ügyben, egy ökölvívó gála miatt, amelyet az általa vezetett minisztérium szervezett, illetve egy másik közbeszerzési eljárás miatt. A politikus visszaélésnek nevezte az ügyészek eljárást, amely előzetes letartóztatásba helyezésére irányul, de a képviselő kollégáit nem hatotta meg ez a vád.

Tűzszünet némi lövöldözéssel

Közös nyilatkozatban támogatta a német kancellár, a francia, az ukrán és az orosz államfő azt a tűzszüneti megállapodást, amelyet a kelet-ukrajnai szakadár „köztársaságok” képviselőivel írtak alá Minszkben az úgynevezett összekötő csoport tagjai. Angela Merkel, Francois

Hollande, Petro Porosenko és Vlagyimir Putyin „megerősítte”, hogy tiszteletben tartja Ukrajna szuverenitását és területi épségét. A négy vezető „szilárd meggyőződése” szerint a válság „békés megoldásának nincs alternatívája”, és „szilárd elhatározásuk”, hogy a békés rendezés céljából „külön-külön és együtt minden lehetséges intézkedést megtesznek”.

A négyek „kötelességüknek érzik a minszki megállapodások végrehajtását”, és ebből a célból felállítanak egy „felüyeleti mechanizmust”, amelynek keretében a négy ország képviselői rendszeresen tanácskoznak majd – áll a nyilatkozatban a BPA közleménye szerint.

Vlagyimir Putyin a minszki csúcstalálkozón bejelentette, hogy március 15-étől tűzszünet lép érvénybe Ukrajnában. A négy államfő abban egyezett meg, hogy az ukrán kormányzati erők a jelenlegi frontvonaltól, a délkelet-ukrajnai „felkelők” pedig a tavaly szeptember 19-én Minszkben született megállapodásban rögzített vonaltól vonják vissza a nehézfegyvereket. Erre két hét áll rendelkezésre.

Vasárnap, a tűzszünet első óráiban ugyan érkeztek hírek lövöldözésekről, az életbe lépett tűzszünetet többnyire tiszteletben tartották a felek.

Nyugtalottóval dicsérd a napot!

Pénzjutalmat ígér a kormány azoknak a vásárlóknak, akik megőrzik a boltokban kiállított pénztári nyugtákat. Az úgynevezett nyugtalottó bevezetésétől az adócsalás csökkenését remélik. CSEKE PÉTER TAMÁS egy gazdasági szakembert és a pénzügyminisztériumot is kérdezte az új típusú szerencsejáték bevezetéséről szóló rendeletről.

Ha eddig nem gyűjtötte a pénztári nyugtákat vagy nem követelte az eladótól, ha elmulasztották kiállítani, a kormány ígérete szerint most már megéri: akár egy nagyobb összeget is nyerhet a kis papírfecsnivel április 13-án. Ekkor tartják ugyanis Románia első nyugtalottó-sorsolását, amelynek nyereményalapja egymillió lej. Az új típusú szerencsejáték része annak az intézkedéscsomagnak, amelytől a kormány az adócsalás visszaszorítását reméli, bízva abban, hogy a nyeresé lehetősége minél több nyugta összegyűjtésére és benevezésére ösztönzi a vásárlókat. A nyugtalottó bevezetéséről szóló sürgősségi kormányrendelet már életbe lépett, és előírja azt is, hogy fizetés nélkül távozzon március elsejétől az üzletekből az a vásárló, aki nem kapott pénztári nyugtát (a köznyelvben kasszabont). A kereskedőket és vendéglősöket különösen az utóbbi intézkedés háborította fel. A nyugtalottó egyébként nem romániai sajátosság, külföldön is népszerű (lásd keretes írásunkat). Bevezetését a kormány szerint az indokolja, hogy 2013-ban a GDP 16 százalékát tette ki az adócsalás Romániában, és ez az arány a Költségvetési Tanács szerint már nemzetbiztonsági kockázati tényezőnek számít. A 16 százalék háromnegyedét az áfacsalás jelentette.

Egyszerű szabályok Az új típusú szerencsejáték szabályai egyszerűek: a vásárlónak első lépésben csak annyi a feladata, hogy ne dobja el a pénztári nyugtákat. Ezeket már most kezdheti gyűjteni, ugyanis az ortodox húsvétkor tartandó sorshúzásra a március 28-ig kiállított kasz-

Nyugtával több az esély nyerni, mint az ötös lottóval

„Ha a nyugtalottó bevezetése nyomán csupán tíz százalékkal csökken az adócsalás mértéke, az máris közel egy-milliárd eurós többlet-bevélt jelentene az államnak” (Lakatos Péter, Számvévszek)

szabonokkal lehet benevezni. Utána érdemes ismét megőrizni az újabb nyugtákat, mert júniustól már havonta tartanak sorsolást és lesznek rendkívüli – általában ünnepekhez kötött – sorsolások is.

A játékban a sorsolás időpontja előtti hónapban összegyűjtött, tetszőleges mennyiségű, 1 és 999 lej közötti (lekerekített) értékű nyugtával részt lehet venni, és a részvétel nincs korhatárhoz kötve. Érvényes az a kasszabon is, amit kártyával történő kifizetéskor állítanak ki. A sorsolást a Román Lottótársaság szervezi, és várhatóan a hagyományos lottóhoz hasonlóan a köztelevízióban is lehet majd követni. A sorsolás két lépésben történik: előbb kihúznak egymás után három, 0 és 9 közötti számjegyet. Ezek együtt egy 1 és 999 lej közötti számot alkotnak (a 0, 0, 2 számsor például a 2-es számot). Ezt követően kihúznak egy dátumot az előző hónapból. Az a nyugta a nyerő, amelyen a kisorsolt összeg és dátum szerepel. Tehát ha az első sorsoláson, április 13-án kihúzzák például a március 25-i dátumot és a 245-ös számot, akkor az összes, március 25-én kiállított, 245

lej lekerekített összegű nyugta pénzt ér.

A nyerő nyugtát az adóhatóság-hoz (ANAF) kell leadni a sorsolástól számított legtöbb 30 napon belül. A sorsolás nyerteseinek listáját az ANAF honlapján teszik közzé, a lista pedig legkevesebb 30 napig elérhető lesz. A pénzjutalmat a sorshúzást követő 60 napon belül igényelnie kell a nyerő nyugta tulajdonosának az adóhatóság bármelyik kirendeltségénél. Az összeget az igényléstől számított 60 napon belül a pénzügyminisztérium fizeti ki.

A nyeremény összege a havi nyereményalaptól és a nyerő nyugták számától függ. Az első, áprilisi sorsolás nyereményalapja 1 millió lej. Így ha csak 1000 nyerő nyugta lesz az egész országban, tulajdonosaik fejenként ezer lejjel gazdagodnak. Ám matematikailag esély van 1 millió lejes nyereményre is. Sőt, matematikusok már azt is kiszámították, hogy statisztikailag jóval nagyobb esélyük lesz az állampolgároknak a nyugtalottón nyerni, mint a hagyományos lottósorsolásokon: előbbi esetben 1 a 31 ezerhez az esély, hogy győztes nyugtával rendelkez-

▷ zünk, míg más sorshúzások esetében egy a 14 millióhoz.

A lopást bátorítják? Az adócsalás visszaszorítására bevezetett másik intézkedés, hogy március elsejétől valamennyi kereskedelmi egységnek jól látható helyen ki kell függesztenie egy figyelmeztető plakátot. Ennek szövegét a vendéglőknek a menü első oldalán kell megjeleníteniük. Lényege, hogy a vásárlónak vagy a vendégnek joga van kérni pénztári nyugtát az eladótól vagy a pincértől. Ha pedig nem kap nyugtát, a vásárló vagy a vendég fizetés nélkül távozhat. A plakát felhívja a figyelmet arra is, hogy a nyugtákkal havonta nyereménysorsoláson lehet részt venni. Emellett szerepel rajta egy ingyenesen hívható telefonszám is, amelyen a vevők jelezhetik az esetleges rendellenességeket.

Az intézkedéssel az a baj, hogy nem életszerű helyzetekre vonatkozik. A vásárló ugyanis rendszerint előbb fizet, és csak utána kapja meg a nyugtát, így nehezen távozhat fizetés nélkül akkor is, ha nem kapott nyugtát. Emellett előfordulhatnak visszaélések is: a vevő nem fizet, de távozik az áruval, arra hivatkozva, hogy nem kapott kasszabont. Ezért ezt az előírást a romániai Kis- és Középkereskedők Országos Egyesülete felháborítónak és alkotmányellenesnek tartja, ezért az ombudsmant arra készült felkérni, támadja meg a sürgősségi kormányrendeletet az alkotmánybíróságon. „Az ingyenes termékekre vonatkozó előírás összezavarja majd az ügyfeleket, és oda jutunk, hogy állandóan rendőrt kell hívni az üzletekbe” – vélekedett Cora Muntean, az egyesület főtitkára. Hasonlóan foglalt állást az intézkedés ellen a romániai kereskedőknek egy másik érdekvédelmi egyesülete, az APCOM is. Közleményük szerint az előírás bevezetése „váratlan és veszélyes” helyzeteket teremt, ráadásul alkotmány- és törvényellenes is, ugyanis ellentmond a magántulajdon sérthetlenségének. Érvelésük szerint akadhatnak olyan személyek is, akik arra hivatkozva, hogy nem kaptak nyugtát, fizetés nélkül távoznak, gyakorlatilag meglopva az üzletet. „Más szavakkal ez az intézkedés a

lopást és a csalást bátorítja” – fogalmaz az APCOM.

Gondot jelenthet az előírás bevezetése a vendéglősöknek is. A Sepsiszentgyörgyi Vendéglátóipari Egységek Szövetségének (SVESZ) elnöke szerint az új rendelkezés főleg veszélyeztetésként vezethetőt abban az esetben, ha egy vendégnek eltökélt szándéka „ingyen vacsorázni”. Kovács István szerint ez főként ott fordulhat elő, ahol nagyon nagy a forgalom, és a pincér nem tud mindenkit szemmel tartani. A másik véglet a nagyon alacsony forgalmú vendéglők esete, ahol egy pincér van, és amikor bemegy a konyhába, a vendég fizetés nélkül távozhat. Mindazonáltal Kovács István szerint a tisztességesen dolgozó vendéglősöknek nem jelenthet akadályt, hogy pénztári nyugtát adjanak vendégeiknek, és jól látható helyre kihelyezzenek egy feliratot, miszerint fizetés nélkül távozhat a vendég, ha nem kap nyugtát.

„Dicséretes, de vannak buktatók” Az RMDSZ volt gazdasági szakpolitikusa, Lakatos Péter dicséretesnek nevezte a kormány szándékát az adócsalás visszaszorítására, ám szerint az erről szóló sürgősségi rendelet alkalmazásának – a kereskedők és vendéglősök kifogásai mellett – több buktatója is lehet. A Számvevőszék vezetőtanácsának tagja az *Erdélyi Riport* kérdésére emlékeztetett arra,

hogy becslések szerint a hozzáadott érték-adó (TVA) esetében a tavalyi évben 8,8 milliárd euró kárt okozott a csalás. „Ha a nyugtalottó bevezetése nyomán csupán tíz százalékkal csökken az adócsalás mértéke, az máris közel egymilliárd eurós többletbevételt jelentene az államnak” – jelentette ki.

Lakatos tájékoztatása szerint a nyugta kiállításának megtagadása elsősorban a szolgáltatási szektorban elterjedt jelenség: a fodrászok vagy a taxisok például rendszerint csak akkor adnak nyugtát, ha az ügyfél kéri. Tetten érhető emellett kis értékű árut forgalmazó kereskedőknél, például kenyérboltokban is. „Ám a pénzügyminisztérium – jogosan – úgy gondolkodik: sok kicsi sokra megy. Ezért véleményem szerint érdemes kipróbálni a nyugtalottót” – jelentette ki.

Az intézkedéscsomag egyik buktatójának ő is azt tartja, a sürgősségi rendelet gyaníthatóan valóban elmentmond a magántulajdon sérthetlensége elvének, ezért elképzelhetőnek tartja, hogy a jogszabályt az ombudsman megtámadja, s elbukik az alkotmánybíróság normakontrollján. Gondot jelent Lakatos szerint a nyugtalottó népszerűsítése is. Szerinte éppen azokhoz a rétegekhez nem jut el az intézkedés híre, akik a legnagyobb arányban élnének a lehetőséggel: a kisjövedelműekhez és az idősebb korosztályhoz. „Az

„Ha ez a paragrafus el is bukik, a rendelet többi része érvényben marad, és számunkra az a fontos, hogy a nyugtalottó működjön” (György Attila, pénzügyi államtitkár)

Szlovákiában nem sokat hozott az államnak

Európában Szlovákia, Portugália és Málta egy éve, Görögország pedig decembertől vezette be a nyugtalottót, több dél-amerikai országban (Argentínában, Brazíliában, Kolumbiában, Paraguayban és Puerto Ricóban), illetve Tajvanban már jó ideje alkalmazzák az adócsalás csökkentésére. Az európai nyugtalottók eltérnek a Romániában bevezetendő rendszertől. A 2013 szeptemberétől Szlovákiában bevezetett szerencsejáték jóval bonyolultabb, mert a kasszabonokat regisztrálni is kell, és ez a művelet a választott módszer függvényében pénzbe is kerülhet. A sorsolás is bonyolultabb, mert több lépésben történik. Elsőként a regisztrációs kódok közül kisorsolnak tíz nyertest. Második lépésként 20 ezer eurót sorsolnak ki a tíz nyertes között: az első nyertes 10 ezer eurót nyer, a többiek pedig 100 és 3 ezer euró közti összeget. Harmadik lépésként előbb megyénként egy-egy pénztárgépet sorsolnak ki, s a készülék által kiállított nyugtákat kell regisztrálni. Ezt követően megyénként egy nyertest sorsolnak ki, akinek jutalma 10 ezer euró, vagy egy azzal megegyező értékű tárgyi ajándék. A szlovákiai nyugtalottó bevezetése után fél évvel a pozsonyi kormány elismerte: a nyereményjáték alig hozott valamit az államnak, mert az adóbehajtásokat mindössze 1 százalékkal növelte. Portugáliában évente 60 autót sorsolnak ki a nyertes nyugtalottózók között, akiknek szintén regisztrálniuk kell. Máltán postán kell beküldeni a kasszabonokat a tulajdonosa adataival, a nyeremény a nyugta értékének százszorosa.

**GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL FINANTELOR PUBLICE**

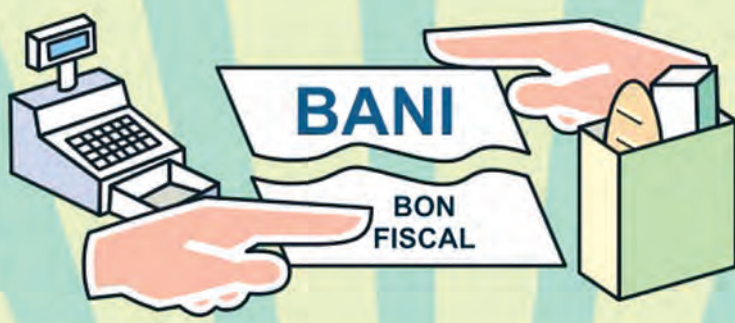
Dacă nu primiți bonul fiscal, aveți obligația să-l solicitați

În cazul unui refuz, aveți dreptul de a beneficia de bunul achiziționat sau de serviciul prestat fără plata contravalorii acestuia

Solicitați și păstrați bonurile fiscale pentru a putea participa la extragerile lunare și ocazionale ale loteriei bonurilor fiscale

Este interzisă înmânarea către client a altui document, care atestă plata contravalorii bunurilor sau serviciilor prestate, decât bonul fiscal

Pentru a semnală nerespectarea obligațiilor legale ale operatorilor economici, puteți apela gratuit, non-stop, serviciul TelVerde al Ministerului Finanțelor Publice 0800.800.085

Aceste drepturi și obligații sunt stabilite prin prevederile Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 28/1999 privind obligația operatorilor economici de a utiliza aparate de marcat electronice fiscale.

idősebbeknek nyilván több türelmük van gyűjtögetni a nyugtákat” – magyarázta. Ezért úgy véli, a kormánynak a nagy nézettségű televíziókban, társadalmi célú hirdetésekben kellene felhívnia a figyelmet az új típusú

szerencsejátéokra, mert csak így érheti el a kívánt hatást.

Lakatos szerint a nyugtalottó bevezetésénél hatékonyabb lesz az adócsalás visszaszorításában a pénztári gépek összekötése az adóható-

Miniszteri tanácsok a pincéreknek

Darius Vâlcov pénzügyminiszter egy sajtótájékoztatóján elismerte, maga sem tudja még, miként fog működni a gyakorlatban az az elképzelés, hogy a vásárlók vagy a vendégek fizetés nélkül távozzanak az áruval, illetve a fogyasztás után a boltból vagy a vendéglőből, ha nem kapnak pénztári nyugtát. Csupán annyit mondott, a kormányrendelet előírásainak alkalmazását később szabályozza majd a minisztérium. Arra az újságírói felvetésre, mi történik, ha a vendég a nyugta hiányára hivatkozva fizetés nélkül távozik egy vendéglőből, a miniszter azt javasolta, hogy a pincérek a felszolgáláskor az étellel együtt tegyék az asztalra a fizetési bizonylatot is. Szerinte az sem jelent gondot, ha a vendégnek nem csak egy rendelése van. „Ahányszor rendel, annyszor kell az asztalára tenni a nyugtát a fogyasztásáról. Ha kell, külön a desszertét, külön a kávéét” – magyarázta.

A hirdetmény, amit kötelező lesz kifüggeszteni a boltokban, a szolgáltatóknál. Ahány fogás, annyi számla?

ság szerveivel. Ily módon az ANAF valós időben tudja majd követni a kereskedelmi egységekben zajló pénzmozgásokat. Az erről szóló rendeletet már elfogadta a kormány, életbe léptetése 2015. október elsejétől fokozatosan történik. „A román kormány tanult a magyarok hibájából. Ezt az intézkedést Magyarországon is bevezették, ám nem jártak el körültekintően, a felkészületlen kereskedők felháborodva fogadták” – magyarázta. Lakatos problémának nevezte, hogy az adótörvénykönyv átláthatatlan, és folyamatosan módosul. „Ez az adótörvénykönyv egyetlen kategóriának, az ügyvédeknek kedvez. Mert rengeteg per lett belőle” – jegyezte meg. Ezt egyébként a kormány is elismeri, ezért március 15-én egy új, egységesebb, átláthatóbb adótörvénykönyvet tervez benyújtani a parlamentbe.

Motiválttá tenni a polgárt

György Attila pénzügyminisztériumi államtitkár az *Erdélyi Riportnak* nem tudta megjósolni, milyen hatással lesz a nyugtalottó bevezetése a költségvetés bevételeire. Mint mondta, végeztek már erre vonatkozó számításokat, de még túl sok a bizonytalanság. Szerinte sok minden az új típusú szerencsejáték népszerűségén múlik, amit majd csak később lehet lemérni. Kérdésünkre elmondta, tájékozódta a görög és a portugál nagykövetségeken is az országukban bevezetett nyugtalottó eredményességéről, de még nem kaptak adatokat erről. Arra a felvetésünkre, mi lesz, ha a sürgősségi rendelet elbukik az alkotmánybírárságon, az államtitkár kijelentette: a vállalkozók szövetsége a jogszabálynak csak azt a cikkelyét kifogásolja, melynek alapján a vásárlók fizetés nélkül megtarthatják azokat a termékeket, amelyekre nem kaptak nyugtát. „Ha ez a paragrafus el is bukik, a rendelet többi része érvényben marad, és számunkra az a fontos, hogy a nyugtalottó működjön” – magyarázta az államtitkár. György Attila szerint a nyugtalottó kivitelezésével sem lehetnek gondok, hiszen ha a vásárló kérte, az eladó eddig is minden esetben odaadta a nyugtát, csak motiválttá kell tenni a polgárokat, hogy valóban kérjék az elismervényt.

„Ahányszor rendel a vendég, annyszor kell az asztalára tenni a nyugtát a fogyasztásáról. Ha kell, külön a desszertét, külön a kávéét” (Darius Vâlcov pénzügyminiszter)

Kevesebb én, egyre több mi

Legtöbbünknek a közösségi médiáról valószínűleg elsőre az jut eszébe, hogy a negyven év alattiak orra hozzánőtt az okostelefon képernyőjéhez. A társas létezés technika kínálta újfajta lehetőségeiről viszont hajlamosak vagyunk megfeledkezni, pedig – a virtuális világ térfoglalása mellett – sok más szempontból átírják az életünket, például a birtoklásról alkotott fogalmaink is jó eséllyel teljesen megváltozhatnak a közeljövőben. Tasnádi-Sáhy Péter írása.

Sok olyan használati tárgy van az életünkben, amikre nincs szükségünk naponta, sőt, néhányuk maximum évente egyszer-kétszer kerül csak elő a kamra vagy a garázs mélyéről. Ha bárki körbenéz az otthonában, könnyen fel tud sorolni jó pár ilyet, amik az idő kilencvennyolc százalékában csak állnak és porosodnak. Felmerül a kérdés, miért halmozzuk ezeket a tárgyakat, pénzt és tárhelyet nem kímélve, amikor adódik jobb megoldás: ki kell találni, egy adott tárgy hány tulajdonost tud megfelelően kiszolgálni, és annyi emberre elegendő lesz egy darab ezekből az eszközökből. Utópisztikusan hangzik? Nem mindenkinek. Ciprian Ciuciu Pitz nagyváradi színész például tenni is hajlandó érte, hogy a tartós fogyasztási cikkek egy részével kapcsolatban minél több ember nyisson a birtoklás egy hatékonyabb formája felé.

„Amint eszembe jutott az ötlet, gyorsan készítettem róla egy rövid leírást, csináltam neki egy Facebook profilt, amit aztán megosztottam néhány csoportban, amelyeknek tagja vagyok, például az ökoház építők vagy permakultúrás kertészek körében, szóval olyan szabadabban gondolkodó embereket céloztam, akikről azt gondoltam, esetleg jól reagálnának az ötletemre. Egy délután alatt háromszáz követője lett a kezdeményezést népszerűsítő AVEM ORADEA oldalnak, másnap pedig egy online újság hosszú cikkben foglalkozott a témával. Jellemzően jók voltak a visszajelzések, de olyan is akadt, aki dühösen kikiáltott kommunistának, pedig szerintem a két dolognak nincsen köze egymáshoz, hiszen senkitől nem akarok semmit elvenni, csak egy hatékony birtoklási formát ajánlok olyanoknak, akik szeretnének ebben részt venni. Senkinek sem kötelező” – meséli az első lépésekről a fiatal színész, akit két próba között sikerül diktafonvégre kapnom.

Egy úttörő lombvágó Az első termék, amihez Ciprian a közösségi oldalakat használva társakat keres, egy lombvágó. Első fecskének tökéletes választásnak tűnik, hiszen egy átlagos háztartásban ritkán van rá naponta égető szükség, illetve az árát nem túl sokfelé osztva, még romániai fizetésekhez mérve is, barátságos

Jellemzően jók voltak a visszajelzések, de olyan is akadt, aki dühösen kikiáltott kommunistának, pedig szerintem a két dolognak nincsen köze egymáshoz, hiszen senkitől nem akarok semmit elvenni

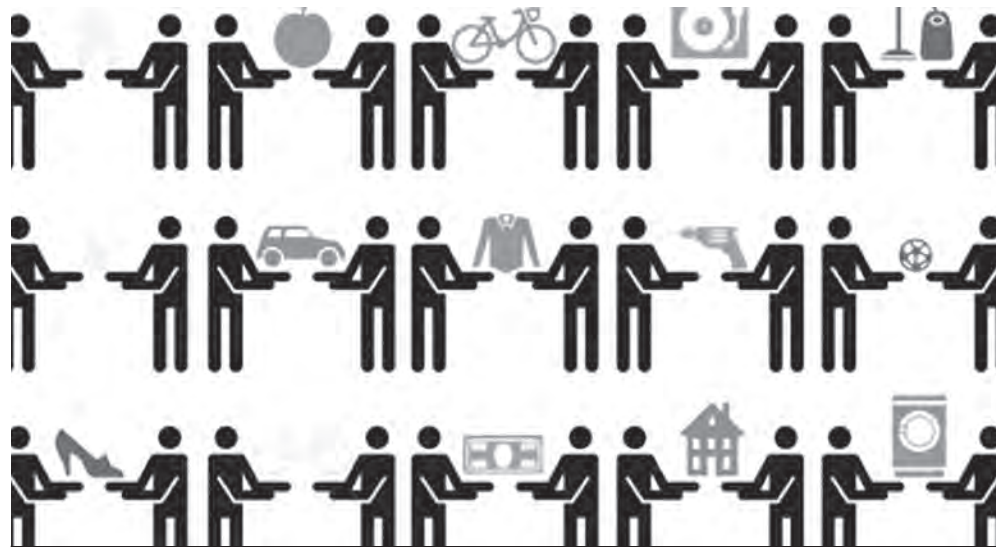
A közös tulajdonlást hirdető piktogramok. Erdemes osztózni a költségeken

összeget kapunk, mivel egy minőségi darab hozzávetőleg 500 lejbe kerül. A teljes summát nézve felesleges kiadás egy speciális célszerszámmért, de a tizedéért, azaz 50 lejért már egy hobbikertésznek is megéri, tekintve hogy a gép napi bérleti díja nagyjából ilyen összeget taksál.

A fenti rövidke példán keresztül könnyedén belátható, hogy az eredetileg valóságtól elrugaskodottnak tűnő ötlet igenis komoly lehetőségeket hordoz magában. Ahhoz, hogy egy ilyen közös beruházás hasznait élvezhessük, nem kell más, csak némi rugalmasság. Például, hogy a tulajdonosok meg tudjanak egyezni, mikor ki használja a gépet, ha pedig valaki önhibájából kárt tett a közös eszközben, vallja be, ha pedig magától romlott el, garancia időn kívül, akkor a tulajdonosok tudjanak osztani a terheken. Ciprian ezt nálam kevésbé aggályosan látja, hiszen szerinte nem kell más a sikerhez, mint hogy a csoport racionálisan viselkedjen, illetve a tagok legyenek némi belátással egymás felé. Mondjuk, olyan emberektől, akik nyitottnak mutatkoznak ilyen megoldásokra, sőt a termék kiválasztásában még kompromisszumra is képesek, talán ennyi minimálisan elvárható, legalábbis legyünk optimisták.

A vezető a kezdeményező Természetesen ez ilyen kis eszköznel még nem akkora probléma, de komolyabb beruházásoknál már adódhatnak gondok. Ettől függetlenül az AVEM ORADEA kezdeményezője a legfontosabb gondolati korlátot abban érzi, hogy felfogjuk, az igényeink nem egyediek, és igenis vannak olyan beszerzések, amiket hatékonyabb másokkal közösen eszközölni, arról nem is beszélve, hogy ezzel a módszerrel rengeteg tároló helyet felszabadíthatunk az otthonunkban, mivel a közösen birtokolt tárgyak egyik tulajdonostól a másikig vándorolnak.

Persze ahhoz, hogy a szemlélet elterjedjen, elő kell segíteni, hogy az azonos szükségletekkel rendelkező leendő vásárlók egymásra találjanak.

Ciprian most egy olyan honlap kialakításán dolgozik, amely biztosítja a szükséges infrastruktúrát. Lehet majd például a hely és a beszerzendő eszköz megadásával közös vásárlást kezdeményezni új csoport megnyitásával, amihez aztán mások is csatlakozhatnak. Lesznek a tájékozódást segítő egyéb kategóriák is, például kiválaszthatjuk, lakásban vagy kertben használandó eszközökre keressünk tulajdonostársakat.

A rendszer szabályai még kialakulóban vannak, de azért az alapelvekről már tudunk ejteni néhány szót. Például arról, hogy szükség van-e kinevezett vezetőre egy csoporton belül. A válasz természetesen nem. Ciprian szerint magától értetődik, hogy mindig az adott vásárlás kezdeményezője legyen a vezető, legalábbis olyan szempontból, hogy ő gyűjti össze a pénzt, ő intézi a beszerzést, őrizi a garanciajegyet. Mint mondja, ez a logikus, hiszen azoknak az embereknek az ötletéből lesz

Ciprian Ciucu Pitz, a csoport kezdeményezője

Ahhoz, hogy a szemlélet elterjedjen, elő kell segíteni, hogy az azonos szükségletekkel rendelkező leendő vásárlók egymásra találjanak

Mi fán terem a Közösségi Gazdaság?

A közösségi gazdaság (sharing economy) már a közgazdaságtanban is bevett fogalomnak számít, sőt, egyre több fontos konferencia választja központi témának.

A megosztáson alapuló modell vezérgondolata, hogy egyre kevésbé van jelentősége a tulajdonlásnak, és egyre inkább előtérbe kerül az elérés, ami számtalan helyen hatékonyságot, jobb fenntarthatóságot hoz, igaz, olyan üzleti modellek révén, amik szembenmennek a ma általánosakkal.

A hangsúly minden esetben a tömegben rejlő kihasználatlan kapacitások felszabadításán van, valamiféle közösségi fogyasztási gyakorlat bevezetésén keresztül.

Sokakban az igény régóta megjelent arra, hogy a webes élményekhez hasonló módon közösségi szervezésben használjanak tárgyakat, szolgáltatásokat. Az ilyen irányú keresletet jól mutatja egy érdekes statisztikai adat: 2012-ben az amerikai lakosság több mint fele bérelt, kölcsönzött vagy osztott meg másokkal termékeket valamilyen módon, és több mint 83 százalék volt azok aránya, akik hajlandóak lennének erre.

A közösségi gazdaságon alapuló megoldások lehetnek profitorientáltak vagy non-profitok, de mindenképpen hozzájárulnak ahhoz, hogy termékeket, szolgáltatásokat szélesebb körben lehessen elérni, mint a hagyományos tulajdonfelfogáson alapuló modellek esetében.

tényleges tranzakció, akik rá tudnak érezni releváns igényre és képesek meggyőzni ehhez kellő mennyiségű embert, ők a maradék tennivalókat is bizonyára gond nélkül el tudják látni.

Bizonyára létezik ideális csoportméret, de ezt még ki kell tapasztalni. Az viszont biztosnak tűnik, hogy könnyebb 15 embernek közös döntést hoznia, mint 1500-nak.

Egymáshoz közel, vagy akár társasházban lakó emberek számára egy ilyen rendszer a lehetőségek tárházát jelenti, amit a világ szerencsésebb tájain ki is használnak. Hiszen minek egy tízlakásos társasházban minden lakásba mosógép, nyomtató, kárpittisztító vagy éppen gyümölcsaszaló?

Zöldségesdoboz és TeleKocsi

A Ciprian Ciucu Pitz által alapított első nagyváradai csoport – az a bizonyos lombvágós – egy hónappal ezelőtt alakult, de az új ötletekre jellemző gyermekbetegségek miatt lassabban halad a tervezettnél, a szükséges 10 emberből hét gyűlt eddig össze, még keresnek hármat, de

Ciprian nem aggódik. „Azt hiszem, ha az első csoportot sikeresen beindítjuk, nem lesz megállás, hisz eddig is sokan jelezték, hogy ha lombvágóra nem is, de más termékekre szívesen társulnának. Rajtam legalábbis nem múlik, hasonló módszerrel szeretnék szőlődarálót és prést beszerezni, amik már egyenként ezer lejes tételek. Szükségem van rájuk, de egyikbe sem ruháznék többet a kereskedelmi ár tizedénél” – jelenti ki búcsúzóul a lelkes fiatalember.

Természetesen, még csak a környezetünkben sem ő az egyetlen, aki azon munkálkodik, hogy a közösséget építve tegye könnyebbé, hatékonyabbá, szolidárisabbá az élet valamely területét.

Két éve, *Akiktől jó kosarat kapni* című riportunkban mi is írtunk arról a Székelyföldön, valamint Kolozsváron, Nagyváradon, Aradon és Temesváron működő „zöldségesdoboz-rendszer” néven elhíresült mozgalomról, melynek keretében városi családok 20-40 tagot számláló fogyasztói csoportot alkotva szimpla vásárlóból egy-egy (a város vonzáskörzetében élő) kistermelő foglalkoztatóivá

lépnek elő. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy havi fix összeggel biztosítják a gazda megélhetését, illetve a gazdaság működését, ő pedig, ennek fejében, hetente összeállít számukra egy zöldségekkel teli dobozt. Ebben a rendszerben két helyen is felbukkan a szolidaritás eszméje: először is a csoport vállalja a kockázatot, ha valamiféle vis maior okán elmarad a termés, másrészt pedig a bármilyen okból át nem vett dobozokat előzetes megállapodás szerint odaadják a rászorulóknak.

Később a *Na, ki a kocka?* és a *Távmunka közösségben* című írásaikban egy kolozsvári, illetve egy nagyváradai coworking kezdeményezésről, azaz két olyan közösségi munkahelyről tudósítottunk, ahol szellemi szabadfoglalkozásúak dolgozhatnak egymás mellett, független projekteken, osztozva a téren, adott esetben egymás szürkeállományán. Az első riportban bemutatott kolozsvári Ruby Tribe iroda munkatársai akkor éppen egy olyan Circulacia névre keresztelt számítógépes alkalmazáson dolgoztak, amelyen keresztül tagokat csak ajánlással fogadó csoportok tudnak hitelezni egymás közt, a bankok kizárásával.

Bár nem közös tulajdon, a közösségi autóhasználat több formájára is tudunk működő példákat hozni. Ezen rendszerek létjogosultságát – a környezetvédelmi szempontok mellett – az adja, hogy benzináraktól függően, évente 8-10 ezer futott kilométer alatt nem költséghatékony saját gépjárművet fenntartani.

Magyarországon már pozitív tapasztalatokkal működik az Avalon vállalat CareShare (autó megosztó) rendszere. Ennek alapelve az, hogy a cég ügyfelei interneten regisztrált időpontokban, kilométer díjért cserébe, akár fél órára is bérelhetnek autót, amit Budapest, illetve az ország több pontján is átvehetnek, illetve leadhatnak.

Eddig 45 ország 220 városát hódította meg hatalmas botrányokat kavargatva az Uber okostelefon alkalmazás, mely Budapest után Bukarestet is célba vette. A szisztéma rendkívül egyszerűen működik: azokban az élethelyzetekben, amiben az ember eddig felhívott egy hagyományos taxi társaságot, hogy küldjön egy

Az Uber már Romániában is toboroz sofőröket

Minek egy tízlakásos társasházban minden lakásba mosógép, nyomtató, kárpittisztító vagy éppen gyümölcs-aszaló?

Terjedőben a zöldségdobozos fogyasztói csoportok is

autót, az Uber felhasználó most az okostelefonja segítségével választhat egyet a közelében lévő regisztrált sofőrök közül. Ők nem mind hivatásos sofőrök, bárki regisztrálhat, akinek van autója és szívesen szállítana embereket. Romániában jelenleg is zajlik a jelentkezők toborzása. A minőségellenőrzést maguk a rendszer résztvevői végzik, hisz utazás végén a sofőr, illetve az utas kölcsönösen értékeli egymást, ezzel szűrve ki az alkalmatlan szolgáltatókat és felhasználókat. Közvetlen, készpénzes

fizetés nincs az út végén, a díjat a bankkártyánkról vonják le. Nyolcvan százalék megy a sofőrnek, húsz az Ubernek.

Az Uber terjedésének vannak vesztesei is: a monopolizált piac előnyeit eddig kizárólagosan élvező taxitársaságok. Ahol az Uber felbukkan, egymást érik a perek, illetve a feljelentések a versenyhatóságoknál.

Magyar fejlesztés az Oszkár TeleKocsi rendszer, amely tulajdonképpen útitárs kereső. A sofőrök feltöltik az adatbázisba az út kezdő és végpontjait, az indulás időpontját, illetve az utastól várt hozzájárulás összegét, az utasok pedig ezen ajánlatok közül válogathatnak, sőt, online le is foglalhatják a helyüket. A minőség biztosítása, az Uberhez hasonlóan, szintén egymás értékelésén alapul.

Mint a fenti példák is talán bizonyítják – ki tiszta üzleti alapon, ki hitből – de egyre többen vesznek részt egy néma forradalomban, ami évek alatt átforgalmazhatja az életünket. Elég valószínűnek látszik, hogy az egyes szám első személy felett az élet számos területén győzedelmeskedik a „mi”. Hogy a különböző közös érdekek, célok mentén egyre sűrűbben összefonódó közösségeinket milyen tartalommal töltjük meg, már rajtunk múlik.

Dr. Font Márta egyetemi tanár

Bánjunk óvatosan a középkori állam fogalmával

A Pécsi Tudományegyetem tanszékvezető professzora A keresztény magyar állam megalapítása témakörben tartott előadása keretét túllépve – SZILÁGYI ALADÁR kérdéseire válaszolva – a középkori szlavisztika néhány bennünket érintő eredményét is ismertette.

Az első nagy lélegzetű tanulmányát Könyves Kálmánról írta. Azért érdekel fokozottabban, mert Váradon beszélgetünk. Évszázadok óta sokan feltételezték, feltételezik, hogy Kálmán volt Várad első püspöke. Ezt Bunyitay Vince se tartja feltétlenül bizonyítottnak. A tudomány mai állása szerint mi a válasz erre a kérdésre?

Nézze, én azt tudom mondani, amit az alapforrásunk, a *Képes Krónika* néven ismert 14. századi krónikakompozíció. Abban két ellentmondásos információ van. Az egyik helyen azt olvassuk, hogy váradi püspök volt, a másik helyen pedig, hogy egri püspök. Én nem zárnam ki egyiket sem. Eger mellett azért szoktak érvelni, mert Kálmán Lengyelországba menekült, onnan jött vissza, ehhez Eger közelebb van, mint Várad. Várad mellett pedig az szól, hogy miután Szent László kori alapítás, ide egy olyan rokonát helyezhette, akit ő indított el ezen a pályán.

Javaolom, térjünk át mai előadása témájára. Lényegében István – Géza politikáját kiteljesítve – az Árpádok kárpát-medencei hegemoniáját akarta biztosítani. Miután a saját területén sikerült ezt elérnie, tovább folytatta a küzdelmet, hogy az úgynevezett „törzsi államok” keretében is biztosítsa az uralmát. Ez a kifejezés nem anakronizmus? Egyáltalán: beszélhetünk törzsi államokról?

Kristó Gyula egykori professzorom vezette be a törzsi állam fogalmát. Valamit jelezni kívánt az-

A középkor állam fogalmával általában óvatosan kell bánnunk, hiszen az „állam” egy modern fogalom

zal, hogy ez valami más, nem a régi szövetségi törzsi rendszer, amely átalakulóban van, de még nem a keresztény királyságról van szó. Én azt gondolom, hogy a középkor állam fogalmával általában óvatosan kell bánnunk, hiszen az „állam” egy modern fogalom. A történészek közül sokan visszavetítik az állam fogalmát a középkorra. Igazából nem az országot, nem a Kárpát-medencét, hanem a dinasztia uralmát akarják megszervezni, biztosítani, kiterjesz-

teni. Hogy ebből később majd állam lesz, az már egy másik kérdés.

Az Árpádok hegemoniájának kiterjesztése témakörében bizonyos forrásokban előfordul egy ilyen kifejezés is, hogy „a fekete magyarok”. Kik lehettek ők?

Erre két komoly forrás van. Az a baj, hogy egyiket sem tudjuk pontosan időhöz kötni. Az egyik Querfurti Brunó – egy teljesen megbízható for-

▷ rás egyébként –, ő maga leírja, hogy térített a fekete magyarok között. Ezt el kell neki hinnünk. *Epistolájából* az is kiderül, hogy sikertelenül térített. De ő már azt is leírja, hogy „ó, jaj!” István erőszakos, kereszténységhez nem méltó eszközökkel mégiscsak keresztülvitte a fekete magyarok megtérítését. Azt kellene valahogy meghatározni, melyik az a része a Kárpát-medencének, ahol mindez lezajlott. Annyit lehet tudni, hogy Brunó a Dunán érkezett. Hogy Mohácsnál vagy Titelnél szállt ki a hajóból – azt már nem tudjuk... Mást gondolt a középkorkutatás két emblemikus kutatója a 20. század második felében, Györffy György és Kristó Gyula. Egyikük – Györffy – azt gondolta, hogy Ajtony népe lehetnek a fekete magyarok, mert Brunó hosszú utat tett meg lefelé a Dunán. Kristó pedig azt mondja, valahol Mohács tájékán állhatott meg, a későbbi Baranyában, mert a pécsi püspökség előzményének tekinti a fekete magyarok közötti térítést. Mind a két hipotézisre azt lehet mondani, hogy egyikkel sem tudjuk a másikat kioltani, hiszen mindegyiknek megvan a maga logikája. A másik forrás a keleti szlávok őskronikája, egy 12. század eleji szöveg. Ezt nem tekintem annyira hiteles forrásnak, mint Querfurti Brunót, mert egy későbbben született szöveg, sok bizánci átvétellel, feltehetően nem önálló információkból építkezik, de valóban említi a „fekete” magyarokat és a „fehér” magyarokat. Egy biztos, ez az utalás még a honfoglalás előtti népességre vonatkozik. Tehát a két forrást elég nehéz összehozni.

Géza érdemeit a későbbi Szent István kultusz halványította, de kétség kívül az ő nevéhez köthető, hogy létrejött fia diplomáciai célzatú házassága Gizellával, ami a Nyugat felé fontos nyitást, jelentős előrelépést eredményezett. Az a magyarok számára is szerencsés fordulat volt, hogy 1002-ben Gizella testvére, Henrik herceg – III. Ottó halála után – a Német-Római Birodalom császára lett...

Valóban, nagy szerencse volt. Egyetemi előadásaimon mindig azt szoktam mondani, hogy akkor értjük meg, ez mennyire fontos dolog

volt, ha figyelembe vesszük, hogy II. Henrik uralkodása idején 1002-től 1024-ig semmiféle konfliktus nem volt a nyugati határszélén! Ami a lengyeleket illeti, ott egész más volt a helyzet. Ott is voltak házassági kapcsolatok, de inkább a szomszédos grófságokkal, alacsonyabb szinten kötöttek. II. Henrik több hadjáratot is vezetett ellenük, Magyarország ellen viszont nem. Miután Henrik meghalt, az utódja, II. Konrád császársága idején rögtön elkezdődtek a határvillongások, amelyek az 1030-ban bekövetkezett német támadással tetőztek. Tehát István Gizellával kötött házasságának nagyon komoly szerepe volt, két évtizedes békés korszakot biztosít, amikor nem kell tartani attól, hogy nyugat felől bármilyen támadás érheti Magyarországot.

Sokak számára a mai napig szimbolikus jelentősége van annak, hogy István végül is kitől, a császártól, avagy a pápától „kapott” koronát?

A közvélekedésben valóban gyakran felmerül „a pápa vagy a császár” kérdése. Szerintem a kérdésfelvetés eleve rossz. Mégpedig azért, mert nagyon befolyásolja az ítéletünket, hogy később, az 1070-es években – az investitúra küzdelmek idején – valóban volt egy erős császár-pápa konfliktus. De ha visszatérünk néhány évtizeddel korábbra, az ezredforduló táján egyáltalán nem ez volt a helyzet. Az 1000. esztendő császára III. Ottó, a pápa II. Szilveszter. Szilveszter Ottó nevelője volt, Ottó tette őt pápává. Nemhogy konfliktus nem volt közöttük, hanem annyira jó volt a császár-pápa együttműködés, hogy nem lehet elválasztani őket egymástól. Még azt is tudjuk, hogy István királlyá koronázásának évében Ottó éppen Rómában tartózkodott. Tehát értelmetlen feltenni a kérdést, hogy kitől is ered a „koronaküldés” aktusa. A koronaküldés története a 12. század eleji *Hartvik legendából* származik, és Kálmán udvarának szemléletét tükrözi. Korabeli német forrás szövegéből tudjuk, hogy első királyunk „áldást kapott” a pápától, a császár beleegyezésével, és nem koronát. A pápai áldás korabeli szinten a nem-

zetközi elismerést jelentette István király számára. A másik dolog, amit a belpolitika szempontjából hangsúlyozni kell: amikor megkoronáztak valakit, az sokkal többet jelent egy pusztán katonailag megszerzett világi hatalomnál. Ahogy az oklevelek fogalmaznak: ettől kezdve az uralkodó *Dei gratia*, tehát Isten kegyelméből gyakorolta a hatalmát. Olyan megerősítést kapta az uralomnak, amelyik nem csak a világi környezettől függ, hanem az egyház által is elismert, valóban „Isten kegyelméből gyakorolt” hatalommá válik. Tehát egy minőségi változás következett be. Ezt akkor tudjuk értékelni, ha látjuk a különbségeket, mert ahol nem volt koronázás, annak a hiányából sok negatívum is következik.

Hadd ejtsünk szót Szent István állam szervezési koncepciójáról. Trónra lépése után néhány év alatt szinte példátlan eredményeket ért el, nyilván, a tanácsadóinak is köszönhetően. Kedvelt olvasmányaim közé tartoznak a fiához, Imre herceghez intézett intelmei. Ennek a szövegnek amellet, hogy erkölcsitanító jellege van, akár a törvények közé is sorolható, és államelméleti elemek is vannak benne. Ugyanakkor a szövegen egy személyesebb hang is átüt. Tudunk-e közelebbit arról, hogy miként születetett, hiszen az biztos, hogy nem a király maga írhatta le?

Ismét olyan kérdést vetett fel, amire sajnós, nem tudunk válaszolni. Az biztos, hogy István király nem saját maga írta. Hogy mit foglaltott bele, miután tényleg Imre hercegnek lett szánva? Egészen biztos, hogy adott hozzá instrukciókat, és elvárásokat fogalmazott meg. Hogy mindez hogyan történt és mikor, azt jó lenne pontosan tudni, de nincs rá adatunk. A szerzőséggel sok mindent „hírbe hoztak”, Gellért püspöktől kezdve bencés szerzetesig. Történeti tisztességgel azt mondhatjuk: nem tudjuk, ki írta; de bizonyosan István király sugalmazására, ötletéből, a királyi udvar egyik klerikusa.

Elemeiben is rokon a Nyugat-Európában már divatozó, úgynevezett királytükörökkel. Mennyiben hasonlít a nyugati mintákra, mennyiben kü-

**István
Gizellával
kötött
házasságá-
nak nagyon
komoly
szerepe volt,
két évtizedes
békés
korszakot
biztosít**

lönbözik azoktól? Ugyanakkor több magyar jellegzetesség is megfigyelhető benne. Főleg a sokat idézett, ominózus hatodik passzusra utalok, mely szerint „az egy nyelvű és egy szokás szerint élő királyság gyenge és törékeny”.

Deér József már közel egy évszázada leírta, hogy Szent István nem haladta meg a korát az ilyen mértékű toleranciával. Az előzmények hatásait is figyelembe kell vennünk. Hiszen Géza – illetve az elődei – korának a valósága nem ment feledésbe egyik pillanatról a másikra. Deér József úgy gondolta, a nomád hadsereg-szervezési gyakorlatból nőtt ki ez a fajta tolerancia. Ha megnézzük a nomád birodalmakat, egy dolog fontos, hogy a sereget alkotó harcosok alárendelődjenek, a had kellőképp

Dr. Font Márta nem zárja ki Könyves Kálmán váradi püspökségét

Biztos, hogy az ifjú herceg nem a Szent Imre legenda által köréje épített „szűziesség” megtestesítője volt

pen megszerveződjön, és hatékony legyen. Ebből a gondolkodásból vezethető le az uralkodó hatalmát elismerők, annak magukat alávetni kész idegenek, „vendégek” iránti tolerancia. A középkorban a nyelvnek nincs meghatározó szerepe, a vallásnak sokkal inkább, nemzettudatról, mint olyanról még egyáltalán nem beszélhetünk.

Fontos kérdés volt az egyházszervezés. Mennyire igazolódott be az a sokak által elfogadott feltételezés, hogy már Szent István alatt tíz püspökség alakult?

Az utolsó kettő: a váci és a bihari korai alapítása kétséges. A többi nyolc egyházmegye alapítása biztos, de ez a kettő valószínűleg István utáni alapítás. Egyébként az egyházmegyék létrejöttének is vannak különböző fázisai. Nyilván, a térítés elkezdődött Biharban is, de Várad, mint központ még nem létezett. Feltehetőleg nem volt egy olyan erős keresztény közösség, amire alapozni lehetett volna. Ez a régió missziós terület lehetett, csupán Szent László időszakára vált lehetségessé egy központ kialakítása.

Meg lehet-e becsülni, hogy mekkora lehetett a népesség Szent István korában?

Egyetlen korábbi adatunk van, amivel mindenkinek számolnia kell: még a honfoglalás előtti, etelközi magyarságról szól, hogy húszezer lovassal vonultak hadba. De a honfoglalás után annyi minden történt, az sem tudható pontosan, mekkora lakosságot találtak a Kárpát-medencében. A régészet nyújthat bizonyos támpontot, de az egész Kárpát-medence minden egyes temetőjét bizonyosan nem ismerjük. Az 1990-es évek végén készült egy nagy demográfiai összegzés, melyben minden korszakra – a korábbiakhoz képest – alacsonyabb népességszámot állapítottak meg. Úgy gondolom, Kristó Gyulának a Kárpát-medence 10-11. századára vonatkozó, 250-350 ezres becslése elfogadható.

Kérem, beszéljessünk a Szent István korabeli külpolitikáról is.

Az előbb szó esett István dinasztikus házasságáról. Ez a gyakorlat tovább folytatódott a fia, Imre herceg esetében is. Az egyik forrás szerint bizánci, másik szerint lengyel, megint másik szerint horvát hercegnővel lépett frigyre. Tudunk-e bizonyosat erről?

Egyetlen dologban lehetünk biztosak: ha István őt utódjának szánta, akkor biztos, hogy megházasította. Hiszen egy uralkodónak az is „kötelessége”, hogy utódokat hagyjon maga után, mert a dinasztikus érdek ezt követeli. Biztos, hogy az ifjú herceg nem a Szent Imre legenda által köréje épített „szűziesség” megtestesítője volt. Nem szabad elfelednünk, hogy amikor szentségének ez a fajta attribútuma kialakult, arra hatása volt az anyai nagybátyja, Henrik alakja, akinek legendája ugyanilyen típusú szentet állít elé, időben ugyanakkor. Nem véletlen ennek a szenttípusnak a megjelenése, hiszen a cölibátus a 12. század elején égető kérdés volt.

Ami a Német-Római Császársággal való további kapcsolatokat illeti, az utód, Konrád már nem a legideálisabb szomszéd. A bajor hercegség élére Konrád fia kerül, és egyre nagyobb feszültség alakul ki a két ország határán. A nyugati gyepű védelmére valóban varég harcosokat telepítettek?

Pozsony mellett van egy Oroszvár nevű falu, sokáig önálló település volt, ma a város része. Az biztos, hogy a nyugati gyepűt megerősítették, főleg II. Henrik és Konrád hatalomváltását követően. A nyugati határszélnek az volt a sajátossága – de általában is a magyar határvédelemnek –, hogy különböző etnikumú harcosokat telepítettek oda. Székelyekről is tudunk Pozsony környékén, besenyőkről is, ezek a varég harcosok is a gyepűk védelmét biztosíthatták. Nyugati forrásból tudjuk, hogy éppen Imre hercegnek az egyik titulusa a *Dux Ruizorum* volt, de nem „oroszk”, hanem varég „ruszok” voltak az alattvalói, a vikingek kelet felé kalandozó ága. Maga a népnév bizánci eredetű, azt vették át a keleti szláv források.

Nyugaton (és délen) a helyzetünk változatlan

Tavaly márciusban felkerestem néhány ismerősömet, barátomat, akik már nem élnek Romániában. Céлом az volt, hogy rámutassak: generációm, a húszas-harmincasok közül sokan máshol találták meg a boldogulást, Bulgáriától Izlandon át a Fülöp-szigetekig. A színes életutakról szívesen beszéltek. Most egy év elteltével ott folytattuk, ahol abba hagytuk: mi változott bennük az új hazában, mit gondolnak a befogadó társadalomról, terveznek-e hazatérést? KUSTÁN MAGYARI ATTILA írása.

Nemzedéktársaim közül lassan az számít kivételnek, aki itthon marad, a legtöbben csak ünnepek idején találkozhatunk. Annak ellenére, hogy több, hasonló cikket írhatnék a többiekéről, úgy döntöttem, inkább azt vizsgálom meg, mi történt a már megszólaltatott ismerőseimmel, akik közül néhányan egy éve úgy tervezték, hónapokon belül hazaköltöznek.

Napsütés és árnyék a Fülöp-szigeteken Andrással tavaly sokat beszélgettünk arról, hogyan él a Fülöp-szigeteken. Amikor elköltözött Sepsiszentgyörgyről, majd Kolozsvárról, meglepődtem választott új hazáján. Ki a fene költözne olyan messzire és pont oda? – tettem fel a kérdést. Mint elmesélte, internetes munkával keresi a kenyerét, ahhoz szinte mindegy, hol élünk.

Egy olyan világról számolt be, amelynek megvannak a maga problémái – szegénység, káosz többek között –, mégis vidám, harsány, és elfogadó, legyen szó szexuális kisebbségekről vagy származásról.

András az elmúlt egy évben sok emberrel állt szóba, mindenfélét megtapasztalt. Amit kiemelne, az a társadalom passzivitása: a család és a családi értékek állnak a középpontban, ezzel be is záródik a kör.

– Talán az oktatás hiányára vezethető ez vissza – magyarázza, – de

van, aki az amerikai individualizmust és a fogyasztói társadalmi modell követését okolja. Összetett a kérdés.

A politika ugyanakkor „tele van szennyel”, amikor egy normális ember lemondott volna a posztjáról, itt még mindig foggal-körömmel kapaszkodnak bele. Délen rengeteg az erőszak, felkelők és katonák csapnak össze.

Az érem másik oldala derűsebb: sok a napsütés, egyszerűbb az életvitel. Sok a szép sziget, finomak az ételek, pörög az élet:

– A gyerekek játszanak az utcákon, bőg a zene, valaki karaokézik, más kutyát sétáltat, tricikliznek, főzik az ebédet az utcán, az ember sok figyelmet kap – sorolja. – Szeretem, hogy hülyéskednek, amikor az ember sorban áll valahol, nem búval bélelt elárúsítóval áll szóba. Az biztos, fel kell adni a rendszertetből kicsit, ha itt akarsz maradni, különben belebolondulsz.

András közben megtartotta a polgári esküvőt egy helybéli lánnyal, tavaszra tervezik az egyházit is. Az esküvőre jellemző, hogy az emberek gyorsan befalják az asztalról, amit lehet, aztán távoznak is.

A hazaköltözésről is gondolkodott korábban, ez nem változott meg:

– Ezt eldöntöttük, a kérdés csak az időzítés. Az ukrán konfliktus, a bevándorlás-ellenes hangulat miatt egyelőre maradunk, de remélhetőleg hazalátogatunk egy időre, aztán eldől, mi lesz.

Fel kell adni a rendszertetből kicsit, ha itt akarsz maradni, különben belebolondulsz (András, Fülöp-szigetek)

András és párja elefántháton

Aki a szomszédba költözött

Géza néhány éve költözött Bulgáriába, miután meglátogatta ott dolgozó testvérét, és maga is úgy döntött, tesz egy próbát a déli szomszédnál. Arra nem számított, hogy sokáig marad, de egyelőre úgy tűnik, semmi oka továbbállni.

Egy éve azt mondta, nem érez jelentős különbségeket a két ország között: „ha Romániát és Bulgáriát összecsatolnák, nem lehetne megmondani, melyik hol kezdődik és végződik”. Ezt a véleményét ma is tartja, annyival egészítve ki, hogy az utak minősége és az építkezési stílus különösen egyezik.

Tavaly márciusban még nem igazán volt barátja a cirill betűknek és a bolgár nyelvnek, mára azonban büszkén mondja, hogy a tudása fejlődött, az olvasással pedig oly módon haladt, hogy a különböző forgalmi táblákat, a reklámokat is segítségük hívta.

– Lassan három éve élek itt, és már otthonomnak érzem – mondta. – Lehet, azért nincs honvágyam, mert régebben sokat utaztam, különben sem vagyok az a helyben ülő típus.

Géza egyre ritkábban jár haza, akkor is várja, hogy visszatérhessen Szófiába.

Zenkő – akit egy rotterdami üvegházban korábban rovarellenőrré léptettek elő, majd gyerekek nevelésével foglalkozott – és barátja több éve élnek Hollandiában. Tavaly a rendezett, biztonságos társadalomról mesélt, ahol „sok a tetovált, fiatalos, étellel teli nagymama és nagytata”, akik nem bámulják meg azt, aki másfépp néz ki az utcán. Mint mondta, a tolerancia kulcsfontosságú Hollandiában.

Továbbra is elégedett az ottani élettel. Problémát mindössze az jelentett, hogy ez évtől a bevándorlókra néhány megszorítás várt: nem igényelhet ingyenes nyelvkurzust, aki szociális juttatásra szorul, így a barátja nem járhat ingyenes holland-órákra, pedig volna rá szükség.

A Dubaiban élő Csanád a katarai kézilabda VB egyik meccsén

– Ugyanott és ugyanazzal foglalkozunk most is, mint tavaly. Belülről láthatom és élhetem meg a holland hétköznapiakat, mert egy családnál dolgozunk – mesélte. – Szerencsére kis kertes albérletünk van, egyébként nehéz jó helyet találni itt: drága, bár a fizetéshez képest még így is megéri.

Terveznek egy nagyobb kiruccanást az Egyesült Államokba – illet romániai fizetésből nem tudnának megfizetni.

Arról is beszélgettünk, mennyivel jobb, hogy párban dolgoznak.

– Nagyon jó, hogy nem egyedül jöttem ki. Sokat segít a párom, ha a honvágy rám tör például, bár ez egyre ritkábban fordul elő – mondta. – Személyiségtől függ, van aki egyedül is ugyanúgy otthon érzi magát egy idegen országban, nekem viszont fontos, hogy van, akivel az anyanyelvemen beszéljek.

Ugyan az angol nem okoz problémát, és a hollandot is kezdi elsajátítani, továbbra is anyanyelvén álmodik és gondolkodik. Vegyes társaságokkal szoktak összeülni, olyankor magyarul, románul, angolul, hollandul zajlik a csevegés, ez mára természetes számukra.

Arról is beszélt, bár korábban azt mondta, a jövőjét itthon képzei el: „jó lenne, ha az otthoniak fejébe be lehetne ültetni a toleranciát, derűlátást, bizalmat. Kimosnám a sok negatív berögződött nyavalyát. Gyerekekkel szeretnék otthon foglalkozni, bennük látom a változás lehetőségét”. Ez változott az elmúlt évben, ahogy telik az idő, sokszor megfordult a fejében, hogy érdemes-e hazajönni Erdélybe, vagy inkább maradjon Hollandiában.

Négy év Dubajban Csanád és párja négy éve költöztek Dubajba az az elképzeléssel, hogy ennyi idő elteltével hazatérnek. Egyelőre azonban maradtak.

– Az elmúlt négy év sok változást hozott, és szinte észrevétlenül múlt el. Mindketten irodában dolgozunk. Friss diplomásként jöttünk ki, az egyetem befejezése után néhány hónappal – mondja Csanád, hozzátéve, az a terv, hogy előbb-utóbb hazaköltöznek, változatlan, sőt, határidőt is megszabtak maguknak: szeptembert. A szemükben átértékelődött Románia: „otthon nem mindenki értékeli, hogy mennyire szép ország a miénk, és mennyi lehetőség rejlik benne.”

Elmesélte, mivel az ember az Egyesült Arab Emírségekben nap mint nap más kultúrákkal találkozik, gyorsan kell alkalmazkodnia, meg kell értenie az embereket.

– Ez azzal járt, hogy nekünk is át kellett vennünk bizonyos gondolkodásmódokat, bővült a látókörünk. Ez egy gazdaságilag dinamikus hely, gyorsan fejlődik. Sok a cég és a vállalkozó ember, mindenki előre akar haladni, építeni, gazdagodni, te is felveszed ezt a mentalitást, inspirál a környezet.

Csanád megemlíti, nem olyan szigorúak a vallási szabályok, mint más arab országokban: könnyen lehet disznóhúshoz és alkoholhoz is jutni. Vannak persze fura törvények, például egy hónapja vezették be a boltokban, hogy ha disznóhúst adnak el, akkor külön pénztárgépbbe kell bevezetniük, hogy ne kerüljön ez a termék egy kasszaszalagra a „halal”, azaz megengedett, tiszta élelmiszerekkel.

Élet a jég országában Gyerekkori barátom, Andrea az érettségi után rögtön nyakába vette a világot: előbb Spanyolországba került, ahol négy év alatt megtapasztalta, butaság bedőlni a sztereotípiáknak, hiszen, „nem tudnak táncolni és énekelni mind, s nem is barna mindenki”. Ezt követően egy különleges helyet választott magának, Izlandot. Tavaly elmondta, tanulja a nyelvet, és szokja, hogy zárkózottabbak az emberek, de jól érzi magát. Mára a nyelvüket jól elsajátította, még regényeket is olvas izlandiul. Ugyan a zárkózottságot még mindig tapasztalja, de ha saját nyelvükön szólítja meg őket, és bizonyítja, hogy ismeri a kultúrájukat, akkor másképp néznek rá, segítőkészebbek, barátságosabbak lesznek.

Nem tudja, meddig marad. Néhány évet mindenképp, aztán terepet vált: vagy egy közép-európai országot céloz meg, vagy újra Ibériát.

– Habár a szülőföldem Románia, tele csodálatos emlékekkel, sajnos nem tartozom oda – válaszolta arra a kérdésre, hogy élne-e újra itthon.

Dánia és Anglia Amy évekkkel ezelőtt Abu Dhabiban élt, majd Dániába került. Tavaly elmondta, nem foglalkozik azzal, hogy hol köt ki, hazatérni pedig nem szeretne. Az elmúlt egy évben rengeteget utazott, ugyanis megismerkedett egy üzletemberrel, új munkája pedig olyan helyekre szólítja el, amelyekre sosem számított. Tavaly így visszautazhatott az Emírátsokba, hamarosan Szaúd-Arábiát ismerheti meg.

– Számomra éppen az nem a kényelmes, ha nap mint nap ugyanazt a környezetet kell látnom, vagy rutinmunkát kell végezni. Szükségem van a környezetváltozásra, az adrenalinra, az utazások pedig ezt a célt szolgálják – magyarázta.

Egyik másik barátom, Botond és barátnője, Andrea néhány éve Angliában dolgoznak, jelenleg egy wokingi párnál 1991 óta házvezetőként, Londontól 25 kilométerre.

– Elmélyült a kapcsolatunk a családdal, bíznak bennünk és szeretik, ahogyan dolgozunk – mesélték.

Amikor Botond a jogosítvány megszerzésén gondolkodott, néhány órát fizettek neki, biztosítást kötöttek az autóra és a családanyával gyakorolhatott. A biztosításra egyébként azért volt szükség – magyarázták – mert annyi személyre kell megkötni, ahány vezet a adott járművet.

Októberben Franciaországba utaztak, ahol a család másik házában dolgoztak két hétig, de sokat kirándultak is.

– Egyelőre nem akarunk hazamenni, és új munkát sem keresünk itt, amíg szükség van ránk. – mondta Andrea. – A szomszédok is igényt tartanak ránk: én takarítok, Boti kertészkedik, fest, minden egyéb munkát elvégez, amire kéri. Sok barátunk is van a környéken, egymáshoz járunk, ha a hétvége szabad, kirándulunk. Úgyhogy még maradjunk, ki tudja, meddig...

A zárkózottságot még mindig tapasztalja, de ha saját nyelvükön szólítja meg őket, akkor másképp néznek rá, segítőkészebbek (Andrea, Izland)

Második sebesség? Vagy második Unió?

Nekilátott a kormányzásnak a Sziriza vezette új athéni kormánykoalíció. A görögök reménykednek, az EU döntéshozói aggódnak. Jó hír, hogy Angela Merkel német kancellár „nagyon barátságosnak” nevezte az EU-csúcsot, amelyen a kormányfők többsége először találkozott az új görög miniszterelnökkel, Alekszisz Ciprasszal, de a barátkozás sem leplezi az éles konfliktusokat. ADY ANDRÁS elemzése.

A mikor január 25-én kiderült, hogy Görögországban tényleg a baloldali párszövetség (Sziriza) nyerte meg a választásokat és a nagy országláshoz csak kis kompromisszumot kell tennie, csendestársnak elég bevennie a jobboldali, de picike Független Görögöket (ANEL), az addigi pro-EU aggodalom kiteljesedett.

A puhulás első jele Görögországban a győzelem eufóriát váltott ki, az uniós megszorítások elleni hangulathoz az is hozzáadódott, hogy sokaknak lett elege abból, hogy a jobboldali kormányok bérletet váltottak a kormányzáshoz és a csődfílinghez. Az átlagpolgár változtatni akart, ezért belement még egy kísérletbe is: milyen sorsom lesz, ha a baloldalra voksolok? Másik vetület: vajon a szélső jelző a Sziriza esetében nem csak egy, a forradalmias, reformozó, felforgató tervekkel rendelkező képződményektől rettegő EU megbélyegzése, elrettentés a példakövetés ellen? Szkepszis és disztíngválás egyaránt szükséges: annak ellenére, hogy Nikosz Szamanidisz, Sziriza-alapember irodájában nagyméretű Rosa Luxemburg portré függ a falon, s ezek a 2004-ben még maoistákat és zöldeket is magukba foglaló balszélsők csökkentett habzásúak az Arany Hajnal jobbszélsőihez képest, igaz, mindkettő az EU-szkepticizmus vegyítiszta párlata, s hasonló polarizáltságot egyre több ország felmutathat. Tény, most

Az a kérdés-kör, hogy az EU nélkül van-e Görögország és vice versa, egyelőre valahol a tudományos fantasztikum és a tudományos faktum határvonalán áll

Görög tüntető Athénban. Nem akarnak Merkel gyarmata lenni

kifizetődőbb az „eső után köpönyeges” problémára az elrettentést alkalmazni. Aztán, a Sziriza esetében majd meglátjuk... s lám, az egyik parlamenti Ciprasz-beszéd ellenére, amelyben elutasította az EU-IMF mentőprogram folytatását, a reményből valami bejött: hol Alexis Ciprasz miniszterelnök tárgyalgat Brüsszelben, hol Yanis Varoufakis pénzügyminiszter Berlinben arról, miként lehetne eladni azt az ultrabal elképzelést az EU döntnökeinek, hogy el kellene engedni valamennyit a görög államadósságból. A felét? Tán a Berlinnek felszámított második világháborús kártérítés formájában? Mi lenne szalonképeesebb még Jean-Claude Juncker számára is: engedni a bruttó hazai terméket 175 százalékban terhelő adósságból, vagy futni hagyni a több mint négyszáz milliárd eurós állami hátralék szép szeletét? A Sziriza-puhulás első (gyanítom, nem utolsó) jele: a hivatalos verzióban már nem szerepel az adósság elengedése, csak a hitelkamatok decenssé csökkentése és a kifizetési határidők szintén decensz tovagörgetése.

Jöhetnek a követők? Persze, a Sziriza sosem mondta, hogy a megszorításokra orvoslás a csonkolás: kilépni az Unióból, vagy kirúgani magát az Unióval. Ha hihetünk az utólagos magyarázkodásnak, az ilyes szölamokat is csak az Antonisz Szamarasz-féle halódó kormány piárnokai varrták Cipraszék nyakába. Hogy ki mit mondott, és mennyire hitelesen, az már csak mítosz fontosságú. Remélem és gyanítom, hogy a Szirizával ugyanaz történhet, ami a hasonlóan vehemens, felforgató platformú alakulatokkal: ahogy a kormányzás lehetőségének a bűvköréből átlépnek a valós kormányzás, nemzeti és nemzetközi erőterébe, rájönnek, hogy a siker kulcsa a helyes kompromisszumok kötése, partnerek keresése és megtartása. Kíváncsi vagyok, miképpen menedzselik a fals reménykedést, amelyet adott esetben sokkal „EU-konformabb”, de a megszorítások elleni lázadást éppúgy megízlelő országokban ébresztettek? Brüsszeli szemszögből a legnagyobb veszélyforrás ugyanis az volt (és fenn is marad még), hogy mondjuk a portugálok, a spanyolok vagy az

olaszok, vagy mi, s tovább nyitva a krízisollót akár Franciaország is elkezdje kérni az adósság elengedését, de legalább egy helyzetspecifikus fiskális feltételrendszer bevezetését. Kötötték már szerződést valaha is akár a legblódebb dolgot illetően egy céggel? Macerás, ugye? Most emeljék be ezt az államok, a nemzetállamok és EU központjuk közötti inter- és szupranacionális térbe és diverzifikálják minden egyes szereplőnek megfelelően. Ha ilyesmire sor kerülhet, úgy az eredeti szén és acél kereskedelmi érdekegyet és közös piac, amely növekedése közben nehezen kezelhető szociális, és nemzeti problémákkal bővült, át fog alakulni egyetlen gigantikus pereskedő és könyvelő gombóccá egy teljes monetáris és politikai tudathasadás hátterén. Az EU is, mint minden organizmus, reagál: ilyen létkrízise sose volt, ez az ismeretlen félelmet ébreszt, ennek megfelelően cselekszik, kapkod vagy lefagy. Az a kérdéskör, hogy az EU nélkül van-e Görögország és vice versa, egyelőre valahol a tudományos fantasztikum és a tudományos faktum határvonalán áll. Az viszont tény, hogy az új kormánynak először meg kell állítania az alaphangulat miatti tőkekiáramlást, de azt is, hogy a hazai betétesek pár hónap alatt legalább 10 milliárd eurónyit inkább hazavigyenek zokniban fiaztatni, s mindezt az alatt, hogy az Európai Központi Bank (EKB) azon gondolkodik, miként növelje az eurózóna nemzeti bankjainak a likviditás tartalékát, a

Alekszisz Ciprasz miniszterelnök azt ígéri: hat hónap alatt megváltoztatja Görögországot

A görög nézőpont szerint akkor kezdődött a krízisük, amint megpróbálták megélni az álmot, miszerint az EU szabadkereskedelmi övezetébe belépve eljön az ígéret földje

nagyobb befektetési kedv meghozatalára, ám Athént éppen hanyagolja. Mindezek dacára: az Uniónak legalább akkora érdeke egyezkedni Athénnal, mint fordítva, ezzel nem is lenne gond, csak hát a két fél premisszái teljesen ellentétesek. George Friedman (Strategic Forecasting) szerint létezik a német és a görög verzió. Az, amely Berliné, és amely mellesleg az EU hivatalos variánsa, arról szól, hogy ahogyan a 2008-as monetáris krízis begyűrűzött Amerikából, úgy kiviláglott, mi mindenben ludas Athén. Rengeteg közalkalmazott, hamari nyugdíjazási lehetőségek, égis éró fizetések és nyugdíjak, olyan szociális háló, hogy az már eléri a jóléti rendszer szintjét, továbbá korrupt politikusok fedezet nélküli, de annál bőkezűbb csődprogramjai, amelyek szinte az államcsőd biztosítékai lettek, bankszektor-szabadság, hitelpromiszkuitás és így tovább. Mintha más nem állt volna hasonlóan, a görögökre hárult, hogy kirúgjanak, szorosra húzzanak nadrágszíjakat, megtakarítsanak, ne költsenek, egyáltalán: kapják össze magukat. De segíteni sem oly egyszerű, így létrejött a „trojka” (EU-EKB-IMF), amely kiemelten görög specialista. A görög nézőpont szerint akkor kezdődött a krízisük, amint megpróbálták megélni az álmot, miszerint az EU szabadkereskedelmi övezetébe belépve eljön az ígéret földje. Az se baj, ha a gazdaság nincs az elvárt EU-nívón, majd idővel az a fejlődés bekövetkezik, de addig is a görög életstandard javul, egyálta-

lán megvalósul a prosperálás és az ebből eredő plusz boldogság. Hogy ilyes „kánaánosodási” garanciákról szó sem volt, ennek a kommunikálási mulasztása is az Uniót terheli, arról nem beszélve, hogy a lassan belendülő segélyek németes szigorral érkeztek, és németesen szigorú megszorításokat jelentettek (például a nyugdíjak és fizetések fele-negyedére visszanyesése). Innen már csak egy lépés, hogy mindenért a németek a hibásak, hisz amit Berlinben úgy táltak, hogy az EU-nak mint közös értékek-érdeknek egy heroikus, kollektív adakozással történő megmentési kísérlete, s mint ilyen, példaértékű szolidaritás a hasonló krízisek esetén, az valójában egy kísérlet Németország piacának a megmentésére. Mert nekik azért kell a közös európai piac, mivel a bruttó hazai termékük fele exportból származik, exportból élnek, s igencsak jól. Magyarán, a Berlinből vezérelt EU azért kezdte 2009 után segíteni Athént, hogy továbbra is legyen hová exportáljon. Innen teljesen mindegy, mekkora a két séma mögötti igazságmag, kié nagyobb, az a legfontosabb, hogy el kell dönteni: kinek mennyire kell az Unió görögös verzióban? És nélküle? A több fog engedni az (egyelőre) kevesebbnek, netán a kevesebbhez csatlakoznak majd Dél-Európa nagy elégedetlenjei? A kiugrás szintje lenne ez, vagy a kigolyózottságé? Így konkretizálódik a kétsébséges Unió réme? Második sebesség lenne ez, vagy második Unió (és nem az Eurázsiai)?

Anyák helyett anyák

A nagyvárad Amia – Gyermeklélek Egyesület nem mindennapi tevékenysége példaértékű. Önkéntesekkel a kórházakban hagyott újszülöttek ápolását, nevelését és állami gondozásban élők támogatását vállalták fel. Nagy szükségük volna több magyar önkéntesre, mert sok az olyan elhagyott gyermek, aki egy szót sem beszél románul. BORSI BALÁZS riportja.

Romániában tavaly nyáron rendezték meg először az Országos Örökbefogadási Napot. Ebből az alkalomból sokkoló adatok kerültek a közvélemény elé, például az, hogy országosan annyi gyermek él állami gondozásban, mint egy közepes város teljes lakossága: 62 ezer fő. A temesvári Ador Copii Egyesület akkori közlése szerint az utóbbi években csökkent ugyan az állami gondozásba kerülő kiskorúak száma, de így is évente 1400 gyermeket hagynak el csak a szülészeten. Bihar megye e tekintetben előkelő helyet foglal el a fekete listán, Nagyvárad mellett elsősorban Székelyhíd és Margitta városok környékén kritikus a helyzet, de nem lóg ki a sorból Nagyszalonta és vidéke sem.

Kirándulni a szülészetre Teszek egy kísérletet arra, hogy beszélgessek olyan anyákkal, akik gyermekeiket korábban a szülészeten hagyták. Váradvelencén, a Kolozsvári úttal párhuzamos kis utcába irányítanak némi kérdezősködés után, hogy hová, kihez menjek. Érdekes a környék, a váradiai jól tudják, itt sötétedés után már nem ajánlatos sétálgatni...

Kacsaringós kis utca, giccsesen újjazdag porták és rozzant viskók váltják egymást. Keresem a lányt, akit most nevezzük Zsófiának. Egy apró ház előtt állok meg, áporodott, füstös levegő áramlik ki az ablakon. Bekiabálok, csakhamar ki is jön egy húsz év körüli nő. Elmondom, miért jöttem, nem lepődik meg, igaz, meg sem próbál kedves lenni. Mire a lehető legudvariasabban másodszor is megkérdezem tőle, hány gyermeke

Alina Crainic

van és igaz-e, amit mondtak róla, hogy a kórházban hagyta legutóbb világra hozott csecsemőjét, irgalmatlan kiabálásba kezd, jópárszor elküld melegebb éghajlatra.

A kiabálásra a szomszéd házból is kijöttek páran, az egyikből két markos legény, akik elég meggyőzően „kértek meg” arra, hogy húzzam el a csikot a környékről is. Szedem is a sátorfámat. Néhány házzal odébb utánam szól egy ablakból egy idős asszony. Elmondja, rossz ötlet volt „ezekhez” odamennem, mindenki fél tőlük a környéken, „olyanok, hogy csak utóbb kérdeznék”. Megtudom azonban, hogy a szomszédok szerint is igaz a hír: a fiatal nő a novemberben született gyermekét otthagyhatta a várad szülészeten. „Láttuk itt járkalni nagy hassal az ősszel, ez már a negyedik állapotossága volt, aztán hallottuk, egyik éjszaka bevitték a kórházba, de két nap múlva már itthon volt. A kisgyereket azóta sem láttuk, meg sem merjük kérdezni őket, mi történt. Van már ott vagy három gyerek, a legidősebb öt-hat éves, a legkisebb most a nyáron tanult meg járn. A másik utcában is vannak fiatalasszonyok, akik kirándulni mennek a szülészetre és egyedül jönnek onnan haza. Ezeknek tán még »buletinjuk« sincs” – magyarázza a szomszédasszony, aki szintén azt tanácsolja, menjek békében a dologmra – majd köszönés nélkül becsukja az ablakot.

Szeretet nélkül bezárkóznak A kórházakban „felejtett” újszülöttek

Egy kórházi ágyon ébrednek vasrácsok között, onnan nézik a körülöttük lévő, számukra érthetetlen mindenséget (Alina Crainic)

Néha az önkéntesek a saját gyermekeiket is beviszik magukkal a kórházi foglalkozásokra

helyzete rendkívül elszomorító. Az állami gondozásba vétel is bürokratikus, hosszú ideig tart, miközben a kisgyerekek ott töltik mindennapjaikat a kórteremben, az asszisztensnők és ápolók jóindulatára bízva. A kórházi személyzet kisebb számú a kelenél, nem nehéz elképzelni, hogy az akár egyéves koráig otmaradt gyereket még az sincs, aki felültesse, nemhogy nevelgesse és ápolja.

Létezik egy nagyvárad egyesület, amelynek alapítói azt tűzték ki célul, hogy elsősorban a kórházban elhagyott gyerekeket gondozzák. Az Amia – Gyermeklélek Egyesület munkája méltatlanul kevés említést kap a helyi médiában, a közvélemény tájékoztatása és az emberek segítségével pedig nehezen működnek – mondja a szervezet vezetője, Alina Crainic. Mint mondja, minden lehetőséget meg kell ragadniuk, hogy népszerűsíthessék tevékenységüket – nem maguk miatt, hanem azért, mert rengeteg gyermek vár segítségre.

Nem vagyok könnyen elérhető típus, de ahogyan Alina beszél a gyermekekről és a gyermekszerepéről, arról, hogyan harcolnak a bürokráciával és mi mindent próbálnak tenni a kórházakban, szülészeten hagyott újszülöttekért, kisgyermekes apaként többször elsorol a torkom. A tizenöt éve önkénteskedő egyesületi vezető kiemeli, Romániában több mint hatvanezer elhagyott vagy árva gyermek él, és ez a szám évente nő újabb másfél ezerrel – legtöbbször a szülészeten hagyott csecsemő. „Mi, akik szülők vagyunk, tudjuk jól, bármi baja is legyen gyerme-

künknek, ott állunk mellette, együtt szenvedünk, ha betegek, vagy ott vagyunk velük, ha netán kórházba kerülnek. Ők tudják, számíthatnak ráink, kimondhatatlanul szeretjük őket, minden megteszünk azért, hogy nekik jobb legyen” - mondja az Amia egyesület vezetője. Hozzá is teszi azonnal: az elhagyott gyermekeknek hiányzik ez az érzés, ők soha nem tapasztalták meg a szülők szeretetét és törődését. „Őket soha nem dédelgette senki, nem ölelte magához. Egy kórházi ágyon ébrednek vasrácsok között, onnan nézik a körülöttük lévő, számukra érthetetlen mindenséget. A kórházi ágyról várják, valaki figyeljen rájuk, sírnak és várják a szeretetet. S ha ezt nem kapják meg sem ma, sem holnap, bezárkóznak a saját világukba.”

Magyar önkénteseket várnak

Az Amia Egyesületet három éve alapította Alina Crainic és férje, miután másfél évtizedig önkénteskedtek különböző árvaházakban. A név onnan ered, hogy gyermekük, amikor beszélni tanult, így ejtette ki a Maria nevet.

A szervezet mostani tevékenysége ugyan elsősorban az elhagyott újszülöttek ápolása és nevelése, a mai napig foglalkoznak a már állami gondozásba vett, árvaházakban, gyermekközpontokban élő kiskorúakkal. Harminc önkéntessel dolgoznak, akik túlnyomó többsége harmincas éveiben járó családanya. Az egyesület vezetője elmondja, magyarok is vannak közöttük néhányan, de nagy szükség volna több magyar anyanyelvű kollégára, mert például Székelyhídon és Margittán, illetve

az ezek környékéről a gondozásukba kerülő kisgyermekek többsége magyar, akik egy szót sem tudnak románul, nagy gondot okoz a nyelvi akadály. Az érdeklődők a szervezet internetes oldalán, az *adopt.ro*-n minden szükséges információt és elérhetőséget megtalálhatnak.

Az adoptálási folyamatról szólva a tapasztalt gyermekvédő elmondja, megérti, hogy a törvény elsősorban a családba történő visszaintegrálásra helyezi a hangsúlyt, ám ez egyben megnehezíti a esetleges örökbe fogadók sorsát, arról nem is beszélve, milyen sok időbe telik, mire az újszülöttest hivatalosan az állam gondozásába vehetik, ahonnan adoptálhatókká válnak. Bár automatikusan örökbe fogadhatóvá nyilvánítanak minden olyan elhagyott gyereket, aki iránt sem a biológiai szülők, sem a rokonok nem érdeklődnek egy éven keresztül, Alina Crainic továbbra is a túlzott bürokráciára panaszkodik, mert a folyamat így is legalább másfél évig tart. Örökbe fogadhatóvá nyilvánításuk egy másik feltétele az, hogy – a szülőkön kívül – a negyedfokú rokonságig a biológiai család minden tagja lemondjon róluk. Az Amia – Gyermeklélek Egyesület vezetője szerint ez visszaszerezhető. Egyrészt a kórházban otthagyt újszülöttek esetében sokszor azt sem tudni, ki az anya, mert még személyi igazolványa sincs vagy szándékosan nem viszi magával, hogy ne azonosíthassák, másrészt az ismert szülők és a rokonság felkutatása csak a helyi hivatalos szervek közreműködésével lehetséges, ez pedig sokszor akadozik, hosszú ideig tart vagy egyszerűen lehetet-

len. Azoknak a gyermekeknek pedig, akiket három éves koruk előtt nem fogadtak örökbe, már alig van esélyük arra, hogy egy szeretetteljes családban nőjenek fel.

Nehéz az elválás Szeretet és odafigyelés mellett számtalan egyébre is szükségük van a gondoskodásra váró és vágyó csöppségeknek. Alina Crainic elmondja, a kórházakban például az újszülötteknek napi három pelenka jár hivatalból, ami a csecsemők esetében kevés, ami pedig van, azoknak a minősége nagyon silány. Ezért elsősorban pelenkát és babaápoló szereket, ruhákat vásárolnak.

Adódik a kérdés, hogy egy civil szervezetnek miből telik minderre. Mint megtudjuk, az idő múlásával egyre többen felfigyeltek munkájukra. A magánszemélyek lehetőségeikhez mérten igyekeznek segíteni élelmiszerekkel, ruhákkal, mindennel, ami hasznosítható, de vannak vállalatok is, amelyek elkezdtek támogatni az egyesületet, az egyik nagyváradi hipermarketben, a biharpüspöki Real áruházban rendszeres gyűjtést is szerveznek számukra.

Az önkéntes munkatársaknak az őszinte gyermeki mosoly a fizetségük, ami többet jelent mindennél – mondja Alina. Elárulja, sokszor nehéz az elválás a kicsiktől, akiket újszülött koruktól istápolnak, s mire elkezdenek járni, beszélni, akkor bekerülnek egy otthonba, vagy bérszülőkhöz, esetleg örökbe fogadják őket. „Nagyon nehéz, mert hozzájuk nővünk, megszeretjük őket!” Az egyik önkéntesük így vall munkájáról az egyesület honlapján: „Amikor először mentem el a kórházba, azt hittem, ezt nem fogom tudni csinálni. A kicsik szomorú arca az emlékezetembe égett. Otthon, amikor ránéztem a saját gyermekeimre, azokat láttam, akiket a kórházban hagytam. Éjszaka hallottam őket sírni. Néhány nap múlva azt gondoltam, a legegyszerűbb, ha azt mondom: ezt nem tudom csinálni, nem megyek többet... Idővel majd a feledés homályába vesznek a síró hangok és a szomorú arcok, és tudok majd nyugodtan aludni. De ez az idő túl hosszú volt. Visszatértem, lenyeltem a könnyeimet és munkába álltam.”

Azoknak a gyermekeknek, akiket három éves koruk előtt nem fogadtak örökbe, már alig van esélyük arra, hogy egy szeretetteljes családban nőjenek fel

Szatmári tanácsok a vietnámi civil világnak

Közhely leírni, hogy nagyon kitágult a világ. Olyannyira, hogy a csöndes szatmárnémeti lány, **ŐRI-PÁKAI FRANCISKA**, a Szatmár Megyei Ifjúsági Tanács elnöke, anélkül, hogy előzetes szándéka lett volna, egyszer csak budapesti és nyíregyházi fiatalok társaságában Hanoiban találja magát. Az ott szerzett élményekről **SIKE LAJOS** kérdezte.

A rendszerváltásig eszembe nem jutott volna, hogy valamikor még eljutok Brüsszelbe. Biológus fiam már bejárta fél Európát, egy közös pályázatnak köszönhetően még a skót Felföldön is kutatott. Vállalkozó vejem pedig, aki családjával együtt minden nyáron külföldön nyaral, már többször körülmotorozta Európát, s újabban csak azért mondott le erről a passziójáról, mert itthoni lakása közelében, hogy el ne üssön egy kutyát, lábtöréses balesetet szenvedett. Szóval, utazhatunk bármennyit, csak legyen pénzünk, vagy ha az nincs, figyeljünk a pályázatokra. Vagy legyen olyan barátunk, jó ismerősünk, munkatársunk, aki figyel. Úgy tudom, nyíregyházi fiatalok szóltak, társuljanak hozzájuk egy vietnámi projektbe.

Egy kétéves kifutású uniós pályázatról van szó, négy város, Budapest, Nyíregyháza, Szatmárnémeti és Hanoi ifjúsági képviselőinek részvételével. Bennünket a nyíregyházi Mustármag Ifjúsági Központtól kerestek meg, hogy nincs-e kedvünk velük tartani. Üsse kő, mondtam, Vietnamban még álmomban se jártam. Sokkal jobban érdekelt New York vagy Koppenhága, az élet mégis azt akarta, hogy előbb lássam Hanoit. Már nem is bánom annyira.

Egy ismeretterjesztő magazin friss számában azt olvastam, hogy a világban fölötté megdőlt az érdeklődés Vietnam iránt, egyrészt sok ott a látnivaló, s az utóbbi években meglődött a társadalmi-gazdasági fejlődés, s a közbiztonság is jó. Manapság 7-8

millió turista keresi fel évente, pedig 15 esztendeje csak százezren voltak rá kíváncsiak. Az okokat ismerjük. A Moszkvából közvetlenül Hanoiba induló gép utasairól mire lehetett következtetni?

Elsősorban arra, hogy jók az orosz-vietnámi kapcsolatok. A vietnámi utasok mellett az oroszok voltak többen, amint a beszédből is kivehetjük. Persze, néhány nyugati turistát is felfedeztünk. Ám tudni kell, hogy a gazdag nyugati államok polgárai nem Moszkván át utaznak Vietnamba. Az orosz-vietnámi kapcsolatok minőségéről a hanoi-i múzeumban is fogalmat alkothattunk. Ott ugyanis külön részleg mutatja be, történelmi visszatekintésben, sok illusztrációval, a két ország sokrétű kapcsolatát. Vendéglátóink külön kiemelték az orosz segítséget, beleértve a múzeum berendezését.

Hát akkor lássuk, mi a tárgya, a fő témája a kétéves ifjúsági projektnek!

Kapacitás-építés, közérthetőbben segítsük az ottani fiatalokat önmaguk megszervezésében, adjuk át azokat a tapasztalatokat, amelyek nálunk eredményesnek bizonyulnak. Bármennyire hihetetlen, vannak ilyenek!

Igen ám, de Vietnamban megmaradt az egypártrendszer, ha korszerűbb, kapitalistább változatban is, távoli országok hogyan szólhatnak bele az ottani társadalmi életbe?

Akárcsak Kína, Vietnam is sokat nyitott a világ felé, számtalan reformot vezetett be, főleg gazdasági vonatkozásban, ennek köszönhető, hogy az évi gazdasági növekedés öt százalék fölött van. A társadalmi életben is több minden változott. Például vannak civil szervezetek. A mi partnerünk is az. Nagyon hosszú neve van, elégedjünk csak meg a rövidítéssel: CVTD. Főleg az ifjúság szabadidejét szervezi, különböző programokat indít, műsorokat kínál. Az értelmes időtöltés felé igyekszik terelni a fiatalok figyelmét. Meglehet, Vietnam ezzel is szalonképesebbnek kívánja láttatni magát a külföld előtt. Persze megvan és működik a kommunista ifjúsági szervezet is, jártunk náluk is, szívélyesen elbeszélgettek velünk. Ha jól értettem, nem volt ellenvetésük az említett civil szervezettel való együttműködés miatt. Ám az igazság az, hogy pár nap alatt nem adódott lehetőségünk alaposan betekinteni mindenbe, ami érdekelt volna, vendéglátóinkat is csak felszínesen ismertük meg. De lesz alkalmunk sokkal többet látni és megtudni, mert még négyszer megyünk Hanoiba.

Ők hatszor utaznak Magyarországra és egyszer jönnek Szatmárnémetibe.

Ide csupán egyszer, mi lehet ennek az oka?

Őri-Pákai Franciska, a Szatmár Megyei Ifjúsági Tanács vezetője

Kolozsvárra is elvisszük a vietnámi fiatalokat, már csak azért is, mert januártól a kincses város Európa ifjúsági fővárosa

Vietnámi egyetemisták egy ünnepségre gyűlnek

célirányosan a külföldiek számára, mindent robogóval, esetenként csónakkal, hajóval lehet megközelíteni. Számunkra először zavaróan hatott, hogy nincs közlekedési szabályozás, mindenki úgy megy, ahogy akar. Aztán rájöttünk, hogy mégis van valami másfajta forgalmi rend, s ez a vietnámiak magatartásából, udvariasságából, egymásra figyeléséből fakad. Mi is többször mentünk Hanoi zsúfolt utcáin szembe a nagyobb forgalommal, de mindig elengedtek, utat csináltak, miközben ránk mosolyogtak. Ilyenkor elképzeltük az ilyen kényeszerű megállást hazai változatban. Ott is túlkölnék, ha kell, de ügyelnek egymásra, balesetnek nyomát sem láttuk.

Szavaiból azt érzem, mintha irigyelné ezt az egymás iránti tiszteletet!

Van valami másfajta forgalmi rend, s ez a vietnámiak magatartásából, udvariasságából, egymásra figyeléséből fakad

Miért ne ismerném el. Legalább ennyire irigyelni lehet a munkához való alázatot. Vietnamban nem természetes, hogy valakinek van valamije, mindenért meg kell dolgozni, méghozzá keményen, olykor sok leleménnyel, de semmiképpen nem más károsításával. Beszélgetésünk alkalmával is külön hangsúlyozták, hogy nekik az emberi erőforrás a legnagyobb kincs.

Elképesztő adat, hogy a háborúk éveiben Vietnamba, egy Romániánál alig nagyobb területű országra több bombát dobtak, mint egész Európára a második világháborúban. Látni, érezni még ennek a pusztításnak a nyomait?

Ahol mi jártunk ott nem találkozunk a háborúra emlékeztető dolgokkal, de mondják, hogy ma is vannak lezárt területek. Erről konkrétan azért sem tudok beszélni, mert nincs semmiféle élményem. Talán az is a magyarázat, hogy a mi pályázatunk a jövővel foglalkozik, nem a múlttal. Az első alkalommal csak Hanoi-ban jártunk, ami jobbára olyan, mint a távol-kelet többi feltörekvő nagyvárosa. Egyre több a magas ház, felfelé építkeznek, mert kevés a terület, nagy a forgalom, a világ minden áruját meg lehet vásárolni. Két év múlva, a projekt végéig remélhetően gazdagodom élményekben.

Nagyon is hétköznapi oka van! A vietnámiak csak vízzel mehetnek külföldre, márpedig Romániának nincs konzulátusa ott, a követség pedig nem foglalkozik vízumkiadás-sal. Az érdekelteknek a Fülöp-szigetekre kellene utazniuk vízumért, ami elég sokba kerül. Magyarországnak viszont van Hanoi-ban konzuli szolgálata is, így inkább oda mennek. Azért egyszer hozzánk is eljönnek, vállalva a többletköltséget. Mi Kolozsvárra elvisszük őket, már csak azért is, mert januártól a kincses város Európa ifjúsági fővárosa. S azért is, mert az ottani hatóságoknak az átlagnál talán jobb kapcsolatuk van a civil szervezetekkel, s hadd mondják el ők – például a megyei önkormányzatnál, a polgármesteri hivatalban vagy az ifjúsági és sport igazgatóságnál –, hogyan és milyen eszközökkel segítik a civil szervezeteket.

Vannak más országokból is, akik segíteni próbálnak a vietnámi fiatalok önszerveződésében?

Hogyne, főleg önkéntesek a gazdag nyugatról. Nekik azonban fizetniük kell, vagyis a saját pénzükön tevékenykednek. Találkoztunk is angol önkéntesekkel. Nekünk szerencsénk van, hogy minden költséget a

Unió áll. Különböző ki menne tőlünk a megtakarított kis pénzével éppen Vietnamba!

Említette, hogy azért ott is léptenyomon tetten érhető a reménytelen változás. A bemutatott fotók is erről tanúskodnak. Nemrég arról lehetett olvasni, hogy akkora volumenűek az építkezések, mint Sanghajban, s mind több a felhőkarcoló. Mi idősebbek, akik többnyire csak a régi filmhíradókból ismerjük Vietnámot, jól emlékszünk a kerékpárokkal teli utcákra. Most meg motor, pontosabban robogó mindenütt.

Már-már több, mint az ember. Tömegközlekedés nincs, vagy csak

A kerékpárok helyett ma már a robogók a jellemzőek Hanoi utcáin

Az öreg hölgy visszatér

Olvasom, hogy a kolozsváriak Az öreg hölgy látogatása előadása amolyan „work in progress”, mert-hogy Tompa Gábor rendező szerint még nincs kész, mert Boér Károly az utolsó pillanatban visszaadta a férfi főszerepet, melyet Orbán Attila vett át, az ő partitúráját pedig Viola Gábor kapta röviddel a bemutató előtt. Nem tudom, hányadik előadást láttam január 8-án, de jelenthetem tisztelettel: az előadás kész van mind rendezőileg, mind színészilag. SIMON JUDIT kritikája.

Friedrich Dürrenmatt 1956-ban írta és tragikomédiaként jellemzi *Az öreg hölgy látogatása* című színművét. Egyes irodalomtörténeti elemzések szerint a darab a szimbolizmus mesterműpéldája, mások viszont a groteszk elemeit hangsúlyozzák. Tompa Gábor rendező ez utóbbi megközelítést tartotta jellemzőnek a műre, hozzáteszi az iróniát (figyelem, nem paródiát!), hogy végül a közösség és az egyének drámájává alakuljon az előadás.

Visky András dramaturg úgy nyúlt a szöveghez, hogy az előadásból kikerültek a hosszú moralizálások, amiktől maga a dráma is sokkal dinamikusabbá vált és nézhetőbbé. Az erkölcsi „tanulságok” megfogalmazását a nézőre bízta. Az előadás az egyén és a közösség kapcsolatát, illetve a közösségben élő egyént vizsgálja. Tompa Gábor égető kérdéseket vet fel, néha szociológiai pontossággal. Hogyan befolyásolja pénz, a hatalom az egyéneket? Hogyan válik egy egész közösség manipulálhatóvá, megvásárolhatóvá? Hogyan hat a demagógia az egyénre és közösségre? Melyik az a pillanat, amikor az ember olyannyira elállatiasodik, hogy az erkölcs nevében képes ölni? És végül, boldogít-e a bosszú?

Az előadás nem fogalmaz meg világos válaszokat, nem ítélkezik, csak megmutat egy helyzetet. Egy kisváros, Güllennek hívják, de lehetne akár itt Erdélyben is: a dísztet a hegyek közé zárt szomorú, lerobbant település főtere, pusztuló házakkal,

FOTÓK: BÍRÓ ISTVÁN

lerongyolódott lakossággal. A színpad előterében a vasúti sín, amely nem vezet sehová, és ahol már a személyvonat sem áll meg. A remek jellemzők arra utalnak, hogy a történet napjainkban játszódik, és a kellékek is figyelmeztetnek, hogy a történet nem múltbéli városi legenda. Ezek az emberek közöttünk járnak, ez a közösség lehet éppen az, amelyben mi élünk. Letisztult előadás *Az öreg hölgy látogatása*, nagyszerű alakításokkal, remek tömegjelentekkel. A látottakat a Marlene Dietrich Kék angyal dala, Wagner muzsika és a vonat zajai kísérik. Nem véletlenül.

Melyik az a pillanat, amikor az ember olyannyira elállatiasodik, hogy az erkölcs nevében képes ölni?

A dicsőített múlt jelene Güllenne nincs munka, szinte mindenki szociális segélyből tengeti napjait. Ülnek naphosszat a vasútállomáson és siránkoznak a dicső múlton, mert a múlt mindig dicső. Ott van a tanár (Viola Gábor), az orvos (Váta Lóránd), a pap (Szűcs Ervin), a rendőr (Keresztes Sándor) a sorsukért másokat hibáztató lakosok (Molnár Levente, Laczkó Vass Róbert, Buzási András, Sinkó Ferenc, Csutak Réka, Laczó Júlia). Bizonyára mindenkinek van foglalkozása, de még a „proeminensek” sem úgy festenek,

mint akik bármit is tennének a városért vagy önmagukért, mintha semmi közük nem lenne mindahhoz, amiben élnek. Ismétlik szorgalmasan, amit a polgármester (Bogdán Zsolt) mond, várják, hogy csoda történjen. Alferd Ill kereskedő is ott ül, de ő mintha nem venne részt a „beszélgetésben”, magányosnak tűnik, ellentétben feleségével (Kicsid Gizella), aki a városka üdvöskéjének véli magát és gyermekei (Bodalai Balázs, Imre Éva), a közösség feltétlen részei. A csoda megtörténik: a városba jön a világ leggazdagabb asszonya, aki a városka szülötte, innen indult világhódító karrierje, s ráadásul híresen jótékony. Mindenki reménykedik, majd a milliárdos nő segít a városnak, a lakosoknak, újra jólétben élnek, mert bizonyára velük is jótékony lesz a gazdag hölgy, végül is a szülővárosáról van szó. Mindenki Alfred Ill-t ünnepli, hiszen ő volt az asszony lánykori szerelme, polgármesternek jelölik, a jelenlegi ügysem akár már indulni a választáson.

A cinizmus maga Claire Zacharnassian (Stief Magda), aki több évtizede hagyta el a várost, furcsa sereggel érkezik: néhány mindig lecsereélhető, hivatásukban meg-

alázott, szexusukat vesztett vagy tesztoszterontól duzzadó férj (Kántor Melinda, Farkas Loránd, Sigmund Rita), vak testőrök (Dimény Áron és Fogarasi Áibert), pojáca szerepét is betöltő hordárok (Balla Szabolcs és Marosan Csaba), valamint a főkomor nyikká vedlett valamikori bíró (Bíró József). És persze érkezik a sajtó is, mert ami Güllenben történik, azt meg kell örökíteni (Albert Csilla, Vindis Andrea). A közönség között vonulnak a színpadra, ahol mindenki igyekszik üdvözölni a magas rangú vendéget, a remélt jótévőt.

Senki nem akarja észrevenni, hogy az asszony, aki visszatért, nem haza érkezett. Eljött megbosszulni, vagy talán visszaszerezni azt, amit ez a közösség elvett tőle: a lelkét, a boldogságát. Egy cinikus, emberarcú robot tért vissza, cyber-emberekkel körülvéve. Eljött beteljesíteni azt, amire egy életen át készült. Élete folyamán pótolta a haját, a végtagjait, a bordélyból a csúcsra került, a világ urai gazsulálnak neki, de azt az egyet, amit léleknek neveznek, egész vagyonával sem tudta pótolni. Eljött Güllenbe, a városba, ahonnan az er-

A nyájszellem erkölcsi kliséit ismételve büszke önmaga feddhetetlenségére, miközben minden porcikája korrupt és megvásárolható (Tompá Gábor)

kölcs nevében elűzték, a férjhez, aki némi pénz reményében (Ill inkább elvette a szatócsbolt tulajdonosának a lányát) megtagadta őt. A pénz miatt lett a végtelkéig boldogtalan, és pénzzel áll bosszút. Módszeresen készült élete legnagyobb és talán utolsó tettére: főkomor nyikká tette a bírót, aki elítélte, kasztrálta, megvakította, szolgálivá tette az ellene tanúskodó két férfit, már csak régi szerelme maradt és persze a közösség, amely kivetette magából. A fiatalságáért és talán egyetlen szerelméért jött ebbe a poros városkába, akit végül magával visz, igaz koporsóban. Stief öreg hölgyének nincsenek érzelmei. Sok évtizeddel ezelőtt elvették tőle a becsületre hivatkozó jó gülleniek. Most körberajongják, és úgy tesznek, mintha elfelejtették volna, hogy nem önszántából ment világgá.

Ill az egyetlen, aki első lelkesedése után felméri, mi történt az asszonnyal. Orbán alakítása azért nagyszerű, mert elvezet ahhoz a pillanathoz, amikor a férfi nemcsak beletörődik halálos ítéletébe, de némiképpen igazságosnak tartja bűnhődését.

A jó gülleniek pillanatra kiállnak polgártársukért, de amint a jólét beköszön hozzájuk, elfordulnak tőle. Egyre többen feszítenek a megalkuvást jelképező sárga cipőben, még a férfi családtagjai is felöltik. A közösség, amely az erkölcs nevében állt Ill mellé, amikor Claire-t kiközösítették, most az erkölcs nevében ítélte el a férfit.

Közös bűnök Tompa rendezésében hangsúlyosan jelenik meg a demagógia, a nyájszellem, a manipuláció, az önigazolás, az erkölcs fogalmának tetszőleges értelmezése. Az asszony pontosan tudja, hogy a közösséget kell megvásárolnia ahhoz, hogy eljusson a férjhez. A közösség, amely mindig az igazságoság, az erkölcs retorikájával képes a

legnagyobb bűnre. A közösség beolvastja az egyént, aki nem mer szembefordulni az általános hangulattal, nem mer egyén maradni a nyájban, mert akkor kiközösítik. Amikor mindenki fegyvert fog, a pap is fegyverrel kézben fogadja Illt. A férfi nem menekülhet, a közösség döntött: meg kell halnia, hogy a város lakosai újra jólétben élhessenek. Ill nem hős, a bűne is az asszony drámája.

Az előadásban elsőtétül a színpad, amikor Illt megölik. Nem egy ember öli meg, hanem a közösség, illetéknéppen senki nem felelős a bűnért. Szívroham, mondják, s ha az előzményeket tekintjük, akkor a közösség rövid idő múlva elfelejti ezt is, amint elfelejtette Claire történetét. A televízió közvetíti az ítéletet, amikor az állati arcot öltött polgárok és polgármesterük erkölcsi prédikációval támasztják alá a felbujtást a gyilkosságra, és veszik tudomásul a halál kijelentett okát.

Az öreg hölgy fizet és elvonul, de magával cipeli a koporsót, benne szerelmével, akivel majd legalább így együtt lesz, míg egyesíti őket a halál.

Tompá Gábor az előadásról azt mondta: – Az öreg hölgy látogatása egy vidéki kisváros kórbonctani lelete. Olyan városé, melyben az „egyletecskébe”, „közületcecskébe”, egyesületekbe, társaságokba és egyéb érdekszövetségekbe tömörülő közösség a nyájszellem erkölcsi kliséit ismételve büszke önmaga feddhetetlenségére, miközben minden porcikája korrupt és megvásárolható.

Claire Zachanassian bosszúja nem annyira az őt hajdan cserbenhagyó Alfred Illt, mint inkább ezt a vidéki kisszerűség kötelékében élő közösséget illeti, épp az imént említett romlottságának leleplezése által. Hát igen. Ezt láttam. Nem mindenkinek tetszik. Vajon miért nem?

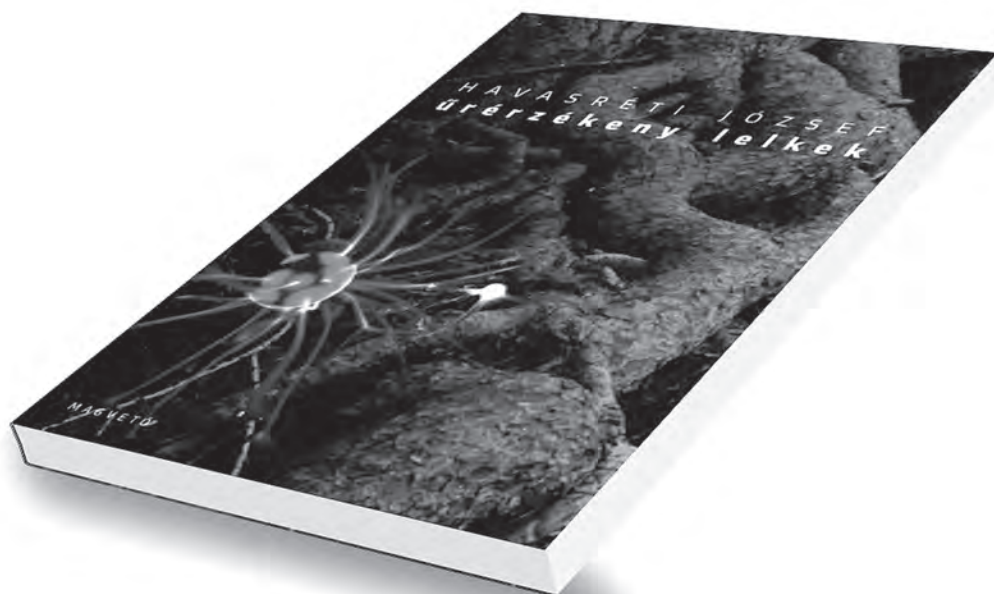
Kolozsvári Állami Magyar Színház

Friedrich Dürrenmatt: Az öreg hölgy látogatása

Fordította: Fáy András
Rendező: Tompa Gábor
Dramaturg: Visky András
Díszlettervező: Helmut Stürmer
Jelmeztervező: Carmencita Brojboiu
Maszkok: Varga-Járó Ilona
Zene: Vasile Şirli
Koreográfus: Bodor Johanna

Flash-regény

Ledobja magáról az olvasói rutint, munkás figyelmet követel Havasréti József *Úrérzékeny lelkek* című regénye, amely az idei Aegon-díj jelöltek szűkített listáján szerepel. Kevés öntörvényűbb, formabontóbb szöveggel találkozhat a kortárs irodalomkedvelő, mint ez a regény, amely körülbelül száz évet és két, de inkább három kontinenset ölel át. Valahonnan Szibériából, a Szovjetunióból indul, és elvezet (amerikai kitérőkkel) a hetvenes-nyolcvanas évek Magyarországra, sőt egészen napjainkig: a tereket, korokat pedig egy különös történet köti össze. A "fekete hús" története, egy kábító-mérgező gombával végzett kísérletsorozat, amely pszichedelikus szerként képzeteket-érzeteket teremt és pusztítja fogyasztóit, azokat akik érintkeznek ezzel a félelmetes varázsanyaggal. Ki, miért és hogyan él a képzelet elszabadulásának lehetőségével? Milyen kockázatokat vállal és mit szenved el az érzékeny és gondolatok, a húsfaló szabadságért cserébe? Az olvasó ezekre a kérdésekre is választ kaphat, ha a mozaikszerűen egymáshoz rendelt fejezeteket követi. Nagyvonalakban egy, a kábítószer-kísérletek történetét felgöngyölítő nyomozás bontakozik ki, viszonylagos linearitással. Néhány epizód késleltetve válik érthetővé: előbb azt látjuk, hogyan esik szét a hetvenes évek Magyarországn egy, a korabeli viszonyokhoz idomuló zenész család, hogyan hagyja hátra szeretteit a zenéért a családfő, diszsidál, és csak később derül ki, mi az izgató, külföldre is vihető zenei tudás-kreativitás háttere, alapja, mozgatója. Aron Suler, aki a húszas évek Szibériájából a gomba titkát útjára indítja, és aki ily módon központi szereplője ennek a regénynek: hol felbukkan, hol hosszú fejezetekre eltűnik. Titokzatos alakjáról alig tudunk meg többet annál, hogy egy olyan faluból származik, ami sebként éktelenkedett a szibériai tájon, hogy apja zsidó, anyja egy pár lélekből álló helyi törzs tagja, és akit egyszerre vonz az apai kultúra mélysége, gazdagsága, és az anyai világ vadsá-

● Nagyvonalakban egy, a kábítószer-kísérletek történetét felgöngyölítő nyomozás bontakozik ki, viszonylagos linearitással

ga, titokzatossága. Aron Sulerben ez a két világ összeér, a megélt és a meg nem élt emlékek felidézhetővé váltak, a legkülönbözőbb tudásformák kapcsolódtak össze. A periféria embere belekóstol a tudattágítás ízébe, így hágya át a határokat, ezt a tudást adja tovább más perifériák másfajta megfosztottságoktól, korlátoktól szenvedő embereinek. Lehetne ebből a könyvből egészen különös szociokrimi, politikai-társadalmi kalandregény, különös perspektívájú történelmi tabló. Kicsit ízelítőt is kap mindehhez az olvasó, de a különböző epizódok, a sokféle ágazó szöveg mégiscsak azt járja körül következetesen, több szempontból: hogyan érinthetőek, ingerelhetőek, használhatóak az érzékeny, miféle tudást termel az érzékelés. Nem csak a könyv betűje hordozza annak szellemét, hanem mindaz, ami a könyv lapjai közé szorul, ami beleivódik a nyomdafesték mellett a papírba. Az olvasás szaglász, tapintás, a papírt nem csak látjuk, de gyúrjuk, ronszoljuk, sőt rágjuk is: íme egy motívum a sok közül, ami az érzékelés módjait hozza közel. A zene hallgatás, a zenetörténet is részévé válik a narratívának, a kultúra, a kultúra emésztése, kifordítása, az ellenkultúra felé való fordulás, mind mind részei ennek az utazásnak Szibéria és Magyarország,

a Szovjetunió és a rendszerváltás előtti és utáni évek tapasztalatának. David Bowie éppúgy fontos figurája ennek a folyamatnak, mint ahogyan fontos tájékozódási pontjai azok a szövegek, idézetek, amelyeket Havasréti a regénybe illeszt. Lem, Burroughs, Herber, Huxley, Gide, Flaubert, Barthes, Tolsztoj – hosszú a vendégszerzők listája. Mottóként, magyarázatként, képzettársításként, igazolásként vagy ellenpontozásként szerepelnek az idézetek: ki hogy olvassa, érti, ízelgeti ezeket. A hézagos regényszerkezet, a vendégszövegek gazdagsága mind mind arra ösztönöz, hogy lassan, kreatívan olvassuk ezt a különös történetet, amelyet sok-sok egyszerű, informatív mondat visz előre, és amelyet megakaszt egy-egy szimbolikus, látomásos bekezdés: elvarázsolnak vagy éppen elrémisztanak ezek. Közélebb hoz és eltávolít mindattól, amit tudni véltünk a korunkról, a terünk-ről és arról, ahogyan tudunk, emlékezünk és érzünk. Hosszú, kiérlelt flash-regény az *Úrérzékeny lelkek* azoknak, akik nem félnek beleszállni egy szövegbe.

HAVASRÉTI JÓZSEF: *Úrérzékeny lelkek*. Magvető, Budapest, 2014.

PARÁSZKA BORÓKA

A Váradi Törzsasztal

vendége

Kántor Lajos

Széchenyi díjas,
Hazám-díjas
irodalomtörténész

2015. február 20-án,
pénteken este 6-kor
az Illyés Gyula
Könyvesboltban
(Teleki utca)

szépírók
társasága

beszélgetőtársa

Kőrössi P. József

Szervező a *Várad* folyóirat

Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij - Richard Crane

KARAMAZOVOK

Fordította: Máhr Ágnes

70. évad
2014/2015

Rendező: Albu István

Szereplők: Bokor Barna, Galló Ernő, László Csaba, Tollas Gábor / Bányai Kelemen Barna; Díslettervező: Tenkei Tibor; Jelmeztervező: Bocskai Gyopár
Kulturális Minisztérium - Marosvásárhelyi Nemzeti Színház - Tompa Miklós Társulat - Ministerul Culturii - Teatrul Național Târgu Mureș - Compania "Tomba Miklós"

Frații Karamazov- Spectacol supratitrat în limba română

www.nemzetiszinhas.ro www.facebook.com/tompamiklos www.biletmaster.ro